

Koloman Mikszáth:

Dobří Polovci.

Preložil

S. Cz. Danielovič.

(Odtisky z Národního Hlásníka.)

Nákladem Knihhtlačlarskeho účastínárskeho spolku
v Turčlanskom Sv. Martine. — 1911.

Cena 1 koruna.

Kníhtlačiarsky účasť. spolok

== v Turčianskom Sv. Martine ==

Povesť Jána Kalinčáka.

- Sv. 1. **Reštavrácia.** Zaujímavý opis starodávnych zemianskych volieb.
- » 2. **Bratova ruka. Bozkovci.** Prvá povesť odohráva sa v 17. storočí po potlačení Tökölyovského povstania, druhá za časov Matiašových.
- » 3. **Milkov hrob.** Povesť z časov Matiašových; odohráva sa v Žiline.
- » 4. **Láska a pomsta.** Odohráva sa v Turci na Blatnickom zámku a okolí. — **Púť lásky.** Povesť z časov tureckej nadvlády na Hornom Uhorsku.
- » 5. **Knieža liptovský.** Povesť z Liptova, z časov Korvína a Žápoľu. — **Srbianka.** Tu opisuje hrdinký zápas Srbov proti Turkom.
- » 6. **Mládenec slovenský, Svätý duch, Mních** sú menšie povesti. Prvá odohráva sa v Trenčianskej, v dobe po smrti Svätoplukovej, ostatné dve v Liptove.
- » 7. **Orava.** Obširna povesť zo 17. storočia. Odohráva sa v Orave, zčiasťky na Oravskom zámku.
- » 8. **Básne a životopis Jána Kalinčáka.**

Kalinčák je jeden z najlepších spisovateľov slovenských, povesti jeho čítajú sa ľahúčko, pútajú čitateľa natoľko, že len ťažko môže sa od nich odtrhnúť. Nemali by chybovať v žiadnom slovenskom dome.

Cena 1—7. sväzku po 70 hal., poštou 75 hal.

» 8 » 40 hal., » 45 hal.

Všetkých osem sväzkov spolu K 4.—, poštou K 4.30

56

Koloman Mikszáth:

Dobří Polovci.

Preložil

S. Cz. Danielovič.

(Odtisky z Národního Hlásníka.)

Nákladem Knihotlačarskeho účastníarskeho spolku
v Turčianskom Sv. Martine. — 1911.

z Knih
Eud. Vlad. Ruknera

K. 5578/21. S. G. 271.

Univerzitná knižnica
v Bratislave

1800097099

Vdovstvo Žofie Timárovej.

Aké milušké, dobré a krotké stvory sú tieto sivé žienky, ako nejaké barančeky. Aspoň Žofia Timárová, tá je celkom taká.

Ako sa vydala, naveky ju vidieť len usmievať. Predtým usmievala sa šťastne, teraz žiaľne.

Svojim šťastím netrápila nikoho a netrápi ani svojim žiaľom. Nikdy sa nevychlúbala a nikdy ani neponosuje. Ale jej biela tvár, tá vždy bledšia tvár prezradzuje vždy každému, čo i tak už každý vie.

Odišiel ju muž, nestatočne krute. A bol takto poriadny človek, najrobotnejší a najobratnejší tesár na okolí; kto by si bol pohútal o ňom, že oklame svoje znamenité, milé žieňatko, že dvoje falošných čiernych očí na tolko začierni mu dušu... a pôjde do sveta krky lomíť s inou?

Odvtedy ani slýchu o ňom, kto vie, kam išli; prach cesty, v ktorom zmizly ich stopy, to nepovie, vetrík neprehradí, kde sú, a šumiace listy tiež nezjavia, hoc si o tom šuchotajú.

Peknú pobelavú žienku, ktorá má teraz také meno, že „slamená vdovica“, nebolelo

by tak veľmi srdce, keby jej bol aspoň slovíčka riekol, keď odišiel z Báđu. Keby ju bol aspoň raz naposledy pobožkal, hoc i chladne, hoc nasilu a bol jej riekol: „Nikdy ty mňa už neuvidíš: lúbim inú, a tej darujem svoj živôt!“

Ale on len tak ukradomky odišiel; boli shovorení. Odišiel, a viac sa ani nevrátil. A je tomu už rok, úplný rok.

Avšak vráti sa. Oj, iste vráti. Peter neni zlý človek. Mal naveky dobré srdce a ono nemohlo sa mu skrz-naskrz pokaziť; oná osoba mohla ho poblázniť, mohla sa mu vkradnúť i do srdca; ale to je len také, ako zlá farba: vybledne, vytiahne ju čas; oj, navráti sa jej on.

Žofia Timárová sa len vždy úfala, a keď jej počas šitia vypadly z ruky nožničky, zakaždým si vzdychla: oh, keby sa len boly zapichly do zeme*), keď zočila letiacu straku, zakaždým si vzdychla, oh, keby si len sadla na náš plot.

Ale klamať nechcely ani nožničky, ani straky.

Večerom vysadúvala si na prah, odkiaľ mohlo sa vidieť naďaleko hadiacou sa cestou, až ta, kde končily sa oblaky so zemou.

Zaclonila si oblukom rúčky peknú bieluškú tvár a tak sa zadívala na veľkú rovinu, ako na nejakú tajemnú listinu, a vynorujúce sa na nej vozy, cestujúci jarmočníci, vandrovníci a Boh vie, kto všetko ešte, zdali sa ako pohyblivé, o ňom jej vyprávajúce litery.

---

*) Povera, že vtedy príde milý hosť. *Pozn. prekl.*

Domášni dedinčania často prešli vedľa nej, a ju i pozdravili, ale ona ich nezbadala.

— Žofia si vyzerá muža! — šuškali si a i pousmievali sa.

A predsa mala Žofia pravdu. Jej srdce viacej tušilo a viacej vedelo, ako by jej bola mohla povedať múdrosť celého sveta.

Ako tak predpoludním bedlive polievala dohánovú plantu, (aby mal muž, až príde, cez zimu čo fajčiť), vstúpila do dvora starena: prinášala odkaz.

— Prichádzam od tvojho muža, Žofia. Prosí ťa, aby si mu odpustila! Olutoval už, čo vykonal. Robí ti v tretej dedine odtiaľto, v Gózone: poprávajú tam plechovú vežu. On sa neopovážil prísť, bál sa, že sa veľmi hneváš. Ak že mu však odpúšťaš, odkazuje ti, aby si prišla sama k nemu.

— Podme! — povedalo krotké žieňa.

Shodila čiernu šatku a uviazala si červenú olejovku na cestu. Je to najmilšia Petrova farba, a potom i najsvedčnejšia na takýto pekný deň.

*

Na gulu na vrch veže bolo treba osadiť pozlátený kríž. Urodzená pani hlavného správcová porodila dvojčence, a na radosť toho darovala ho farnosti.

— Ktorí sa podujme na tú prácu, chlapi? — opýta sa tesársky majster, Michal Rögi.

— Ja! — odpovedá Peter. — Ja idem, pán majster.

— Vari čo by radšej šiel Samo Belindek, Ty si už priťažký na to.

— Nikdy som sa ľahším necítil, ako práve.

— To ti verím. Si sa zbavil bremena. Nuž a vari si ju naozaj odprášil? Hm, dosť pekná bola, potvora. Však hej, Samo.

Peter sklonil hlavu a tíš , hanblive riekol: Zhnusil som si už sám seba pre ňu. Ale i pravdu vyznajúc, čo je z ohňa, rado zmizne, ako iskra.

— A ona zmizla i od teba, však že? — Počuješ, Samo? hehehe! Ej, ty furták furtácky!... Ale teraz už naozaj ty pripravíš zlatý kríž.

Peter s tichým opovržením pozrel na Sama.

— Nechajte vy Sama, pán majster! Ja ho postavím. Kohosi očakávam odnekiaľ. Až mi tak trepe srdce zvedavosťou, či ozaj príde? Už i preto výjdem na vežu, aby som mohol aspoň kuknúť hradskou, tavon k Báďu.

— No ja už nedbám. Teda choď, vyškriab sa chytro, ja ti potom sám podám kríž vrchným oknom, keď budeš tam hore.

A Peter čo chvíľa bol horeká; tak sa chytro vyškriabal z úzkeho došteného lešenia, ako veverica.

— Sem s tým krížom teraz! — zakričal nahnúc sa, — nech ho skorej pripevním.

— Tu je, synak.

Peter sa vydriapal ešte vyššie, a keď už bol celkom na mieste, najskôr sa poďíval na báďsku hradskú.

Tam hľa ide! Ona je, Žofia! Ide vedľa stareny bystrým krokom, teraz práve zabo-
čujú do dediny.

Srdce mu zaburácalo a hneď mu ho čosi

tak nejakو stislo, ruky sa mu zatriasly, oči zatemnily.

— Hohó, Peter! Či si ho už postavil?

— Na ktorú guľu ho mám postaviť? — odpovedal skalamútený traslavým hlasom.

Starý tesársky majster zbledol vo vežovom okne, prežehnal sa a smutne si zamrmľal:

— Môžeš ty ten už postaviť na ktorúkoľvek!

Nebolo hor viac guľ, iba jedna. A tú môže človek len v závrate vidieť vo dvoje, vo troje. Vedel, že čo nasleduje.

O zlomkrky letel dolu schodmi; vedel, že kým on dôjde, za ten čas Peter už bude tamdolu ba ešte i ďalej bude — na druhom svete.

Naraz došli pod vežu muž i žena. Iba že jeden z nich s vysoka, zomretý.

Predsa si bola mala vziať len čiernu šatku k tomuto sídeniu!

Žofia mlčky nahla sa k mrtvole, zahrnujúc ju bozkami a dlho ju držala v krčovitom objatí.

Keď ju násilne odlúčili od mŕtvoly, jej žiaľna tvár i vtedy bola práve takou krotkou, takou pokojnou, ako inokedy. Nepreriekla predsa ani teraz jediného slova, nevyronila slz.

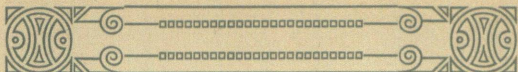
Len sa obrátila, pohliadla posledným pohľadom na mŕtvolu a sklesla.

O chvíľku vstala, mocne ulapila starenu za plece a s desivou, vyjavenou tvárou opýtala sa jej tupým hlasom:

— Na čo ste ma priviedli sem? Odkiaľže ho budem odteraz vyzerávať?

A len teraz vyhrkly jej slzy, sťa odhatený potok.

Čižmičky.

Nad krajom plavia sa úzke zbytky šedých oblakov. Iste bola v noci poriadna búrka s lejakom, víchricou a blýskavicou. Badať toho stopy na všetky strany: konáre stromov sú spraté, na listí a na tráve blyštia sa dážďové kropaje, na poradí kostola priekopou hučí voda. Na preddomí Jána Vőneka stajčené sú celé mláky a v Zákovie záhrade — práve toľ vyprávala Beta Mihóčka — prival smyl so stromu i vtáčie hniezdo.

Ponad blato hmýri sa hmla, priezračná a pobeľavá ako muselínové rúcho a dym z dedinských komínov vystupuje dohora, úplne sa tam rozplývajúc, — to všetko značí, že pršať už nebude, hoci je nebo i chmúrno oblačné, ako starého Biziho tvár, ktorý uhnutý, klátivými krokmi uberá sa s murárom, Števom Súčom, dlhou ulicou.

Ako sa zhrbil, úbožiak! Avšak nenie ani div, veď sa úprkom valí naň nešťastie. To mu zomre dievka, to zduje mu voly, zhorí

stodola, stoh, to zas pôjmu mu dobrí chlapci kone.

Ale i cíti ťažkú káru božiu, že nevedel si vážiť božskú dobrotu. Už by sa rád i pokoriť pred Jeho svätou vôľou, a odkedy mu smrteľne obležal i jeho slobodný syn, naozaj spravil slub, že svojho majetku použije iba na to, aby dobre činil.

Lenže nebesá akosi chladne prijímajú jeho ochotu. Ba udal sa zrovna zázrak. Keď viezli obraz Panny Márie, ktorý bol kúpil do kostola, preboril sa pod vozom most nad Bádňom a pohlušily sa mu kone i roztrepal voz na márne kúsky.

Je zronený a ľudia zo dvorov a zpoza plotov kukajú na neho, ako prechádza vedľa v dlhej krišpíne s hlavou zaviazlou medzi pleciami.

— Tuto-la, či ho ulahnete! — ozve sa Hana Böngérka, — aspoň mu už vy neublížte, zvieratká. Dosť ho tresce Pán Boh... Ale, nože mi podložte, dušička, dve-tri polienka pod kotol, kým ja budem miešať.

— Je mokré to palivo — zahovorí vdovica po Matejovi Čuporovi. — Za mojich čias, dušinka moja, vera i drevo lepšie horievalo. Jaj, ale aká zas novina s Bizim! Či vieš, čo sa mu stalo tej noci?

— Vari s tým novým kamenným krížom?

— Hrom udrel do neho, dušinka. Rozpoltil ho. A ho len včera postavili s veľkými útrovami.

— Oh, oh! — s údesom zavzdychala Hana Böngérka. — Teda tí dvaja nebodaj

ta idú. Idže, Ondřík, podívaj sa, môj krásny, kam sa zvrtnú od medokýšu.

„Obecné chlapča“ (tak nazývali osloveného chlapčeka krotkej tvári a nemajúceho otca-matky) klačalo naprostred dvora, pri kotle, v ktorom sa varil lekvár, čo bol, vzhľadom na neho, stav veľmi na závidenie, lebo si nielen nohy mohol ohrievať pri ohni (bolo trochu zimno), ale dobrosrdečná ňaña Hana mu dovolila i oblizovať.

Í, keď teraz takto musí opustiť toľkú dobrotu pre starého Biziho!

Nevolne sa batolil v zápätí. A skutočne šli do cintorína.

Ženy hovorily pravdu, utešený červeno-mramorový kríž ležal nadvoje na ožltlej pažití. Hľa, hľa, ale kamže zmizol zlatý nápis „K Božej chvále postavil Jozef Bizi“? Boh práve prostriedkom, čezeň, rozpoltil pomník svojou mocnou strelou, akoby bol chcel popovedať: „Nepotrebujem ja tvojej chvály, Jozef Bizi, nechcel som ani obraz Panny Márie a nechcem ani tento dar.“

Starec odvrátil hlavu od zeme, na ktorej ležala dolámaná obeť a neopovážil sa ani pohliadnuť do neba, kde sa tak preukrutečne hnevajú na neho. Jeho mätné blúdiace oči zastavily sa na chlapcovi, akoby jeho strapatá hlava bola vstred neba a zeme.

Ondřík sa pooprel o peň jaseňa, prestupujúc v mastnej, rozmoknutej hrobitovej hline s nohy na nohu, stále viaznuc do nej a so zvedavým zrakom pozoroval Biziho a murára.

— Podme odtiaľto... riekol Števo.

— A s krížom čože spravíme? — opýtal sa Bizi priduseným hlasom. — Či ho slepíš?

— Ale ja ten nie! — tupo vrkol Števo. — Čo božia pravica dolomila, to ľudská aby nesliepala. Veru navštívil vás Hospodin...

Starec zdrkotal zubami.

— Veď keby len navštívil! — vzkríkol roztrpčený. — On stále prebýva už u mňa, Števo, stále.

— Musíte byť trpezlivý, človeče!

— A uver mi, Števo, nie som oplan.

— Boli ste skupáň, neuznanlivec, vysoko myseľník. Iba seba ste radi videli na svede. A potom vyznajme si pravdu, úžerníctvom ste si nadobudli zemských statkov.

— Už si ich ani nevážim... — povzdychol. Mráz ma prejíma, trasiem sa. Mám akúsi zlú predtuchu. Akoby mi ktosi priehrštím stískal srdce. Uvidíš, že ma zase očakáva nešťastie... Oh, čím si ťa usmierim, nevyčerpatelný Bože?

Opustili cintorín.

— A lalal! — zvolal Števo. — Nuž či nám je tento papľuh ešte vždy v zápatí? Jaké má červené kvaky od zimy! Či sa ho pakuješ naskutku odtiaľto, ty ledačo!

— Neodháňaj ho, Števo. Tak mi je nejak ulahčené, že ho vidím pri nás. Poď bližšie, syn môj!

Starý Bizi sa nazdal, že priam uderí so zamračeného neba zase druhý hrom, akže chlapča nepríde ku nemu

— No, vedže poď bližšie!

— Ale len nech ide radšej domov, — mieni Števo, — obmrznú mu paprčky v tej zime!

— Prečože si 'si neobul čižmy, synčok?
— láskave spýtal sa ho Bizi.

— Nemám čižiem.

— Nuž a prečo že ti nedajú otec ušiť?

— Nemám otca! — odvetí ľahostajne.

A táto ľahostajnosť reči starého Biziho prenikla. Jakože vyrastie to decko, keď nezná žiadnej lásky?...

Mlčky pojal chlapca za ruku a viedol ho sebou dolu veľkou ulicou, až ku kostolu.

Tam potom vošli do domu, na ktorého bráne namalované boli dve čižmy s ostrohami a zlatými kyckami, ako i nasledovný nápis: „Štefan Filčík, čižmár.“

— Pán Filčík, odmerajte tomuto chlapcovi čižmičky, na moje konto! — povedal starý Bizi.

Filčík si obzrel chlapca a riekol:

— Práve mám také čižmičky hotové. A staviam svoju bundu o starú vestu, ak mu nebudú dobré.

Čižmičky priniesli a boli naozaj také dobré, ako by mu ich boli na nohy uliali.

Chlapča im bolo rado, na tvári zjavil sa mu radostný úsmev a veselo klopkalo v nich za starým do pitvora.

Medzitým sa vonku bolo vyjasnilo. Keď Bizi kročil na dvor, slnečné svetlo polialo mu smutnú tvár a obloha sa mu vlúdne posmievala. A usmievaly sa mu i tráviny cestou, ba i stajčené dážďové mláčky.

Cítil sa ľahšie a zdalo sa mu, že vdychuje nové povetie.

— Podaj sem ruku, syn môj! Aká ti je teplušká. A či pôjdeš k nám?

Chlapec natešený obdivoval si čižmičky a riekol:

— Rád by som ta ísť, kde lekvár varia!

— Nie. Pôjdeš so mnou. Hľa, už sme i doma, tu bývame v tomto dome, čo je pokrytý črepom.

Vo dverách brány očakával ho paholok so zvestou, že ukradnuté kone sa im našli a syn mu vybrádl už z nebezpečia smrti.

Starý Bizi s vďačnosťou pohliadol do neba.

Ako Si ďaleko a predsa ako blízko...

S malými čižmičkami hriešnik dôjde k Tebe za hodinu...

Podlžnosť Anny Bedovej.

Sudcovia zasedali všetci pospolu. Na ohromnú súdnu budovu zalahla hmla a takmer stiesňovala jej steny, tísila sa do oblokov a zamlžila na nich namrzlé kvety. Načo že sú tuná, v súdobnej sieni i kvety?

V sieni bolo ťažké, dusné povetrie, zápach z kožuchov a z páleného, a len na najvrchnejšej table okna vrtel sa ťažkohybný cínový veternák.

Sudcovia ustatí rozvažovali sa v kreslách; jeden z nich prižmúril oči a spustiť ochable ruku, načúval škrabotu notárovho pera, druhý zas, zívajúc, bubnoval tužkou o zelený stôl, medzi čím predseda posunol si nižšie na nos svoje okuliare a postieral ručníkom vyznosené čelo. Jeho chladné sivé oči skúmave zaslédily do dvier, ktorými odchádzaly osoby práve skončenej trestnej záležitosti, docitovaní svedkovia a obžalovaní.

— Či jest ešte niekto vonku? — spýtal sa sluha tiahlym, suchým hlasom.

— Jedna dievčica, — odpovedá sluha.

— Nech teda vojde!

Dvere sa roztvorily a dievka vstúpila. S ňou vovial čerstvý prúd vzduchu, ktorý lahodive poovial tváre a popotriaskal víčkami; hustou hmlou akoby sa až k obloku bol predral jasný lúč a si poskakoval v prostredí namrznutých kvetov, odtiaľ zas rozbreskujúc sa po stenách a náradí súdnej siene.

Rúče stvorenie. Svižná, stredná postava, na ktorú tak ladne priliehal kvietkovaný kožuštek, akoby uliaty na sochu; oči mala spanile sklopené, vysoké okrúhle čelo zakabonené; v jej zjave bol báj, v pohyboch pôvab, v suchote sukien kúzlo.

— Čo by si rado, dievča? — spýtal sa lahostajne predseda. (Takýto zkostnatelý, prísny úradník nemá citu naproti ničomu.)

Dievča si poupravilo na hlave čierny ručník a odpovedalo s hlbokým povzdychom:

— Veľká je moja starosť, veľmi veľká.

Hlas mala mäkký a smutný, prenikajúci k srdcu, ako hudba, ktorá, hoc už zamĺkla, predsi akoby stále znela v povetrí, preinačujúc každého i všetko.

Tváre sudcov nie sú už zamračené, kráľov obraz a taďalej i hlavného krajinského sudcov akoby jej vlúdno kynuly so steny, žeby len rozpovedala svoje veľké trápenie.

Ale tu je i písmo, však ho ono rozpovie: len prv ho ešte treba pohladať za ňadrami, rozopäť vrchný háčik na prusliacku a rukou siahnuť poň.

Oh, ničohodný háčik! Hľa, odšklbol sa... spadol. Aké to úchvatné podívanie, ako sa

preň cudno zohýňa dievčinka, a medzitým jej vypadlo odtiaľ i písmo.

Ukrutná šedivá hlava sudcova sa odvrátila a len veľkú tlstú ruku vystrel po písme.

— Výrok — zadudral, keď jeho pichlavý zrak prebehol písmom, — Anna Bedová sa vyzýva, aby dnešným dňom nastúpila polročnú trestnicu.

Dievča smutne kývlo hlavou a jako ju tak nízko sklonilo, sošmykla sa jej i smútočná šatočka vzad a sletel jej do tvári vyprostený spleť bohatých čiernych vlasov. Však je i lepšie, keď ju zastre, lebo akže bola prv ako ľalia, teraz je taká jako pivonka od hanby.

— Dnes týždeň sme dostali písmo, — vravela trhano, — sám pán rychtar ho pri-niesli a i vysvetlili nám jeho význam a mať, chuderka, riekly: „Choď, dievka moja, zákon je zákon, nemožno s ním žartovať“. A ja som prišla, aby som pretrpela polročný trest.

Predsedaajúci sudca poutieral si i dva razy svoje očiuliare. srditým, chladným pohľadom popozeral na tváre svojich sudruhov, potom na obloky, dlážku, železnú pec. z ktorej dierkavými dvercami hľadia na neho iskriace ohnivé oči a mimovoľne zadudral: „Zákon je zákon“.

A zase znovu a znovu čítal citáciu, tie všelijaké háky-báky na bielom papieri, ale tie veru dôsledne hovoria, že Anna Bedová posúdená je na polročný árešt pre prekrývačstvo pokradnutých vecí.

☞ Cínový veterník sa rozkrútil šialenou rýchlosťou. Iste sa rozduľo tamvon vetrisko, a už i hrkoce tablami a jeho hvižďanie premrazúva a ozýva sa škárami, ako nejaký domov sa navracajúci duch: „Zákon je zákon.“

Ukrutná hlava sudcova prikývla zapozemskému hlasu a veľká, mäsnatá ruka zazvonila na súdneho sluhu.

— Pojmite Annu Bedovú k dozorcovi väzenia!

Sluha prevzal písmo, a dievča sa mlčky poobzeralo, pri čom sa jej krčovite pomykaly drobné pery, ako by hľadaly slova.

— Chceš ešte niečo povedať?

— Nie... nie, iba to, že ja som Alžbeta Bedová, lebo, prosím ponížene, moja staršia sestra, tá je Anna. Neborkú dnes týždeň sme ju pochovali.

— Nuž veď ty si teda nie odsúdená?

— Á, Bože môj! Prečože by mňa mali odsúdiť? Ja sa neprehreším ani proti muške.

— A teda načože prichádzaš, ty blázon?

— Nuž tak sa vec má, prosím ponížene, že ona, kým jej „táto záležitosť“ bola u kráľovskej tabule, umrela. Keď ležala vystretá na doske v komore medzi kvetmi, vtedy práve došiel rozkaz „skrz toho pol roka“, že ho predsa len musí odsedeť. Oh, koľko sa načakala ukončenia súdu! A ako dobre sa jej stalo, že sa ho nedočkala. Nie takéto očakávala...

Vyhrkly jej slzy pri spomienke, a ledva že mohla ďalej hovoriť.

— Ako tak ležala nehybná so zavretými očami, zamĺkla na večnosť a nečujná, prisľúbily sme jej s mamkou, že všetko napravíme, čo vykonala pre milého. (Lebo veľmi milovala Gabriela Kártoňa a pre neho vbrdla i do hriechu.) Teda sme si umienily...

— Čo, dieťa moje?

— To, že by mala pokoj v zemi. Aby nikto nemohol povedať, že mu zostala dlžna: mať vyplatia škodu a ja zas pretrpím za ňu pri stolici polročný árešt.

Sudcovia s úsmevom pohliadli na seba. „Aké to nevinné, aké sprostucké dievča!“ I tvár predsedova ako by už nebola takou obradnou, chladnou. Žltým ručníkom si vari ani nie tak čelo utiera, ale o voľačo nižšie...

— Dobre, dievka moja, — prerečie ticho s láskavosťou, — ale počkajže, teraz sa rozpomínam...

Chvatol si širokou dlaňou k čelu a tváril sa, ako by sa rozmýšľal.

— Veru, veru, v tejto veci je veľká mýlka. Tak je tomu... Poslali sme vám chybné pismo...

Dievča živo pozrelo na starca svojimi veľkými snivými očami a s chvatom sa ozvalo:

— Vidíte, vidíte!

Taká bolestná výčitka znie z jej hlasu, že starý sudca zase siahne po ručníku. Ukrutný človek docela zcitlivel. Pristúpil k dievčaťu a nežne pohladkal ho po havraních vlasoch.

— Tam hore sa ináč dokázala pravda. Vráť sa len pekne domov, moja krásna; po-

zdravujem ti mať a povedz im, že sestra bola nevinná.

— Však sme my to dobre vedely! — zašeptala a pritisla si svoju drobnú rúčku na srdce.

Kone Jana Géliho.

Gazda najprv okrášľil v koniarni kukuričnými stuhami brdlo blyštavej Lindy, potom ale pozapletal Havranovi čiernu hrivu, a tak rad-radom i ostatným.

Štyri múdre tvory ako čo by byly rozumely finteniu... i hrkálky im popripravoval na ohlávky... práve tak, ako vľani o takomto čase, keď doviezly do domu peknú mlynársku vdovu, Kláru Vérovú, a tak pyšne mykajú-trhajú hlavami, ako by byly vicišpánovými nosiakmi.

Ale, hoc by byly priam i samého nádvorníkove a krmievali by ich zpoza zlatej rebřiny samými ružovými lupňami, napájali zo strieborných válovcov vodou zo svätenej studne, predsa by sa tak dobre nemaly, ako pod opaterou Jana Géliho.

Všetky sú jeho dôchovkom a takrečeno pred očami mu vyrástly také krásoty, on sám ich opatroval a česal so zvláštnou úľubou, umýval im ovos, ba skôr, ako by im ho nasyľal, ho i preosial, a zo sena i mládze po-

vyberal, čo bolo zlej chuti, v zime zase zakrýval ich teplým pokrovcom, v lete okúpал v plavnej vode a počas žriebäctva ich i vybozkával.

Teraz ich už nebozkáva, ako prišla do domu mladá gazdiná, a to práve tá istá, ktorá mu bola starodávnou milenkou, a ktorá — ponevác už raz bola iného — dvakrát sa mu stala milšou... Teraz ich už nebozkáva, ale predsa i žije i mrie v nich a svoje štyri kone nedal by za šestnásť čoltovských a za celý bodocký žrebínek.

A už veru ak jest niečo veľkého na svete, to je len omrvinkou naproti znamenitostiam Čoltova a Bodoku. Deväť stolíc zná, päťdesiatdva si vypráva o peknom vzraste ich koní, o tenulinkých nôžkach, o svedčných stehnách a utešených šijach.

Kde len aký veľký pán, každý si príde do Čoltova a do Bodoku vybrať od sedliakov štvorku, a veru sa vtedy i také pridá pánom... aspoň Paľo Čilom bol tak volakedy povedal belovskému grófovi, keď sa ženil, že „veru z vašej svadby nemôže do jari nič byť, lebo je môj žrebec ešte primladý a i na Janovho Périho by bol privčasný chomút; a inde na svete ver' nejest takých koní.“

...Ale vera teraz už jesto, vedomosť Čoltovanov a Bodočanov odkukal si Jano Géli a svoje štyri žrebce také vychoval, že keď preletávajú Čoltovom a Bodokom, vyhŕkne celá dedina na diváky a ľudí dobre čert neberie závišťou.

...Keď im pozapletal hrivy, poopínal ich

v riady. Jeden štrang bol taký zahrdúsený, že ho ledva mohol rozuzliť. Štyri plnokrvné žrebce nepokojne prestupovali peknými tenkými nožičkami a švihaly sem-tam chvostmi.

Dvere na konici boli otvorené a zjavila sa v nich pekná, červená, plne vyvinutá nevesta — ale nespozovala Jana: zakrývalo ho Jeleňovo hrdlo a senica.

Ani Jano nespozoroval svojej ženy, ale o nedlho začul zvonku jej pološeptavú vravu... kusé slová, ktorých smysel — pokým dolietly k nemu — sotva mohol vystihnúť. S kým sa to ozaj shovára?

„Povedzte mu, že pôjdem i ja na svadbu, ale potom... neviem ešte, ako bude...“

Toto boli slová Klárine, počul ich jasne. Potom odpovedal jej akýsi chraplavý, kašlom rozdráždený hlas, kto vie čo, nebolo mu možno porozumeť. Ale Klárino šeptanie zase srozumel.

„Na prsiach budem mať dve slezové ruže, nech bude tam... nech bude pri močidlách.“

Janovi vypadla z rúk Jeleňova obodza a zubadlo s karičkami hlasne zahrčalo na mostine, ale ho nepočul... on to nepočúval.

„Akže červenú ružu pohodím na cestu, vtedy nech zostane len doma, ak ale bielu, vtedy nech príde.“

Jano Géli sotvaže už vládval pristrojiť štvrtého koňa, stislo mu srdce, zamrely ruky a všetko robil naopak. Srdce obklúčila mu pošmúrna predtucha. Hej, kedysi on už počul tento nevinný hlas takto znief!...

Eh, bláznivosť! Či sa má desiť slov? Má postlať čiernemu podozreniu bielu posteľ?

Spokojný vyviedol napojiť vystrojené kone. Klára práve vtedy vyprevadila ku bráne shrbenú starenu.

— Kto bola tá čertia pramati? opýtal sa jej položartom mladý gazda.

— Vônečka, z Kostolnej ulice.

— Čo chcela od teba, ježibaba?

— Trochu nácesty si bola prosiť, chuderka.

— Hm! Teda pod chleba si chce zamiesiť stvora?... No, ale teraz sa už poponáhľaj, Klárka, schystať! Hneď sa hýbame.

Lahká brička už bola vytisnutá zpod kôlne a nakolomažená stála na dvore; čo chvíľa bolo zapriahnuté. Vysadli.

Jano švihol bičom ponad durné žrebce a ony, prskajúc, fučiac nozdrami, pohly sa drobným klusom zo dvora.

Prebehol ich zrakom a srdce mu zapišťalo radosťou, ako tak videl štyri strojnú hlavu, ktoré potrbávaly sa raz predným ohybom, raz povznášaly sa pyšne dohora, ako sa svieťa, zrkadlia mosadzové krúžky na peknom výstroji, ako poletujú vôkol ich svižkého chrbta parádne strapáče a ocelové podkovy, ako kresaly iskry, sta by chcely zapáliť matičku zem pod nohami.

Ako dobre spravil, že nikomu nepredal svoje štyri kone, a koľko ráz ich už pýtali. Len nedávno, čo odčítali na kôpku štyritisíc zlatých Bodok a Čoltovo, aby mu ich odkúpili a potom zahlušili na chotári. Nech by zhynulo plemä onakvejšej fajty, ako je ich!

Ale zrazu odvrátil s koní svoj zrak a pozeral na peknú, červenú tvár svojej ženy, na jej snehobiele prsia a na tých snehových prsiach na dve slezové ruže, na červenú a na bielu.

„Hej, povedala... takto povedala.“

Jano Géli vypustil z rúk bič; štyri kone sa rozletely, sebný i brázdny zdivel; pekná žena zaclonila si ponad falošné oči ružovou rukou a zahľadela sa v okolie: lietala i ona.

— Ani som sa nenazdala, Janko, že ma vezmeš; viem, nerád to robíš... lebo sa ma zlé jazyky ešte nenasytily, a potom i...

Klára Vérovská pomlčala, aby sa ozval, poopýtal muž, ale i on obdivoval vidiek, ubiehajúce lúky a blížiace sa močidlá, — ktoré sa tak lištaly so svojou zelenkavou vodou, ako nejaké posmešné oči — a obďaleč podmolné strminy výšav a pod nimi duté, rozšklabené hroby.

— A potom som i to myslela, že, keď si sa chystal na zajtrašný jarmok, s Čilovie svadby priamo naň pôjdeš.

Jano Géli jej ešte ani na toto neodpovedal. Nech sa len bližšie vykluje so svojimi pichláčmi.

— Ej, čiže si spyšnel! Ani len shovárať sa nechceš. Teda akože, nech počujem. Či ma tam necháš zatiaľ a či pôjdem s tebou?

— Tam ťa nechám, — riekol s ťažkosťou.

— Však i tak potrvá svadba tri dni.

Došli k močidlám. Úvratnou poľnou cestou tmolil sa Šándor Čipka vo svojom tulipánovom kožušku, sviatočnom klobúku, a tváril

sa, ako by sa len náhodou bol obzrel, na hrkot voza, — no to už veru i sama zem zďaleka pocíti, keď sa približujú štyri chýrečné kone Jana Géliho.

Ale čo mu je teraz do koní!... Skúma ženinu tvár. Hľa, ako sa jej zablysly oči, keď zočila hodného mládenca, pohliadla na neho s túžbou a s kradmou zdĺhavosťou svojho sladkého pohľadu.

...A, jaj, z ruky vypadla jej ruža, niet už na prsiach ruže, bielej slezovej ruže.

I odkvácly ochablosťou Janovi ruky a pustily úzdie a kone Géliho cválajú úprkom, sťa keď rýchly vietor snáša oblaky; už sa ani nezdajú tátošmi, besná rýchlosť pretvorila ich v jedno čierne krídlo, ktoré letí, letí... Ba nie je to už ani krídlo, ale hádam sama rozdivelá smrť!

— Pomoc, rata! Oh, drž opraty! — skríkla Klára Vérovská. — Tu je priepasť, jaj, i tam druhá...

— Nech ťa Boh skára; však ťa i skára!

— Oh, drž tie opraty, gazdičko môj dobrý, muž môj!

Aj ich zadržal, pokiaľ nerozmotal na nich uzol, pokiaľ netlaskol ústami a nezreval šialene, s divokou, hroznou durnosťou na kone:

— Hijó, Havran! Jeleň!

Potom zahodil rozuzlené dva konce oprát medzi hrdlo Lindy a Švihoňa.

Román dvoch majerov.

Chudák Ďurko, veru ten už smrťou páchne. Leží pod šiarikom pri strunge na kožuchu, ako zpoly mŕtvy. Na bledej tvári má červené šplahy: predzvestovateľov anjela smrti. I čelustia sú mu ako ruže.

— Zlý znak! — hovoria ošetrujúce ženy, ktoré v taký čas mávajú plno všakových rečí a rád. Hľa, tu to máme. Hnev otcov dospel v kliatbu detí. Ak umre, láska bude na príčine... Ale vari ešte nejaká veľká náhla radosť mohla by mu pomôcť.

Tak sa nazdáva i starý bača.

— Počuj ma, Ďuro, niečo som si rozmyslel... Uponížim sa pred bačom z Čierneho majera... Či som si ja mohol domysleť, že tak veľmi miluješ Borču? Ja som ťa mal za chlapčiska, nespozoroval som... nechcel som spozorovať. Ale teraz sa už neboj, nie som oproti tomu, vyžiadam ti jej ruku.

Na tvári suchotinárskeho mládenca objavil sa úsmev, taký lahulinký, mdlý. Naddvihol

hlavu a pooprel sa o lakeť na starej bunde. I tá bola niekedy nová, kvietkovaná...

— Ešte dnes mi ju vypýtate, však áno, ešte dnes, otec?

— Hneď, ako vyženiem ovce do „Vlčieho“, tam ich sverím zatiaľ valachovi, kým zabehnem na Čierny majer.

Chorý vďačne pohliadol na otca a zamyslený sa opýtal:

— Kedyže sa vy vrátite, otec?

— O západe slnka... o niečo skôr, ako inokedy.

— Ťažko mi to bude vyčkať! — povzdychol mládenec. — Ale o čosi vás prosím, otec; Boriškin otec majú štyri zvonce... poznám ich po hlase... akže sa vám vec podarí a dievča mi dajú, vyžiadať si zvonce a uviažte ich na hrdlo predákom-baranom, zďaleka počul, že idete.

— Dobre, syn môj.

— Cítim, že od cengotu tých zvoncov ozdraviem.

— Iste ich počuješ, syn môj.

Bača odišiel. Odišiel k tomu ukrutníkovi, s ktorým žije už roky a roky v stálom nepriateľstve. Nuž ale prečože sú si vlastne nepriateľmi? Eh, bláznovstvo: pre spoločnú pašienku; dvaja bačovia sa predpásajú z čo lepšej paše, z tohoto potom vzkrsá zlosť, zo zlosti hnev, z hnevu nenávisť.

O poludní zaklopal na okno Čierneho majera.

— Či čuješ, ty ozembuch, Martin? Ja som

to, bača z Červeného majera, ja Demeter Kopantu. Prišiel som pre jedno kvieťa.

— Poď už dnu, keď si tuná!

— Či mi dáš svoju dievku? Čo?

-- Skôr poď dnu, chcem sa ti pozreť do očí.

— Si blázon! Nechcem ju ja pre seba. Pre syna.

— Nuž a neumrel ti?

— Veď ani nie je chorý, iba čo je slabý.

— Hovorí, že ti má suchoty.

— Eh, lužú! — zvolal pohnevaný Demeter.

— No, už je tak, včera ktosi tu rozprával, že práve umiera.

Bača z Červeného majera sa rozchechtal, pravda, len tak nasilu.

— Eh, čo, to sú hlúpe klebety! Či dáš dievča a či nie?

— Nedám, kým ti nenazrem do tváři, ty nadutý psisko!

— Poď ty von!

— Nejdem. Ja sa ti neuponížim.

— Tu ťa počkám, no.

Sadol si vo dvore na skalú a naslúchal, čo šepce jahodové listie, čo bzučia včely, keď si unášajú žltú obnôžku... a obdivoval pán-božtekove kravičky, ako vychádzajú zpod hrúd vyhrievať sa na slniečko.

Predsa je len krásny tento svet v jari. Ako sa smeje, ako raduje tá príroda! Každý život sa v nej znovu počína! Iba jeden vytlieva.

Vyskočil zcitlivelý, pošiel k obloku a zrovna zabúchal.

— Nuž dobre teda!... vojdem ja k tebe!

Zivol na pitvore klučkou a vošiel.

Bača Čierneho majera skúmave zahľadel sa mu do tvári. Veru bola hodne sem-tam zbrázdená vráskami, ako by mu vryli boli do nej ten smutný obraz doma. Nebolo už na nej žiadnej pyšnosti, žiadnej nadutosti; bača Červeného majera bol úplne zronený.

— Dobre teda — preriekol bača Čierneho majera. — Dám ti svoju dievku. Poručeno Bohu... majte si ju. Ona tiež rada pôjde.

— Ako vieš?

— Ej, videl som ja i jej tvár, včera i dnes... Poďme do záhrady, obzri si ju aj ty, Kopantu!

Vošli do záhrady, ale Borče nebolo v nej. Otec zavolať ju menom, avšak okolie sa nezozvalo, iba Ipeľ začlupkával v tichosť.

— Dozaista šla k Iplu kvieťa sbierať... Tu sú stopy v piesku.

Išli tatam vrbínou. Od tehelnej pálenice vyskočil uháňajúci zajačisko a prebehol priamo popred nich, ako by im bol chcel preťať cestu, potom ale šibol kosom do ďateliniska vdovy Gálovej.

— Zlé znamenie! — povedal bača z Červeného majera.

— Ľalať, Borčina šatka! Dozaista zaspala pod krúhom.

Ale Borče tam nebolo, iba sama šatka, ktorá sa jej iste nejak tam zachytila o konár... No predsa je to divné, že si ju tam nechala.

Bačovia došli i k brehu. Na svahu sa im čosi zďaleka začervenelo, ako čo by boly vykvitly z bujnej blatnice dva veličizné tulipány.

Zašli ta. Boly to Borčine červené karmažínové čižmy...

Otec sa spýtal zarazený:

— Čože si tá vyzula čižmy? Či ju tlačily v nohy alebo vari...

— Alebo si ich nechcela vziať sebou ta... ta, kam išla... — zakončil mu broznú myšlienku starý Demeter Kopanfu.

Bača z Čierneho majera sklonil hlavu a neopovážal sa ani spýtať, kam to myslí. Mlčky, zdubnelí dívali sa do vody. Ihravý Ipeľ si ich nevšímal, veselo si žblnkotal ďalej... ale neprezradil ničoho.

A hádam i vedel, že prečo si to pekné, smutné dievčatko vyzulo červené vyrámované čižmičky. Lebo ich ta, kam išlo, nepotrebovalo: anjeli tamhore chodievajú bosí...

Na Červenom majeri chodia na prstoch. Ďurkovi je horšie, leží v chyžke a pozoruje, načúva. „Jaj, prichádzajú ovce!“

Staré ženy márne mu vysvetľujú, že ešte nie je večer, zakaždým mu musia roztvoriť okno, aby sám videl, že slnko s úplnou štedrosťou rozlieva ešte svoje skvelé lúče.

— Ale sa pomaly mína čas! Choďte, poďívajte sa, či nepráši sa ešte cesta, či neprichádza črieda?

— Čujem zvončky... — šepce — čujem ich, čujem...

Blaženým úsmevom zčervenela mu tvár, ale hneď nato nastupuje na jej miesto modrastovosková farba.

...Zvonce zavznievajú mu vždy bližšie a bližšie. Už čuje i drobot dochodiacich oviec. Štyria hodvabnovlnáci-barani veselo si poskakujú pred čriedou...

Jeho privreté oči ešte vidia, aj by ich otvoril ešte raz, ale zolovately; i vonného povetria by si vdýchol ešte raz, ale je to už nie dych, len zachrčanie.

— — — — —
Večer došla črieda a smutne cengal jediný zvonec. Na hrdle štyroch predchodákov-baranov niet ničoho.

— Keď si už len prišiel, Demeter!

Utrápený shodil so seba bundu.

— Prišiel som, ale nezvonia štyri zvonce, aby mohol od nich ozdraveť môj syn.

— Len poď dnu! Počul ich on už o poludní a, chudák, i celkom ozdravel od nich!

Šťastie Paľa Súča.

Keď došiel Paľo Súč k veľkej lúke starých Bizovcov, sadol si trochu na kamenný medzník, aby si pooddýchol. Zvláštne myšlienky mu zkrsovaly. Či by nebolo lepšie vrátiť sa?

I keď by chcel, predsa nemôže tak spraviť. Vie celý svet, že ide do Gózonu vypýtať si Eržu Bedovie. Videli ho prejsť dedinou v svia-točných hábach a s červeným hodvabným ručníčkom, prevlieknutým cez gombičkovú dierku, ktorý by si rád potom zameniť iným. Doma už i hádajú, či bude mať šťastie?

Akási tiesnivá predtucha zaťažila mu v no-hách i v hlave. Akže ho i teraz zastihne po-smech? Lebo už i pred troma rokmi sa mal okolo Erži, ale majetná Bedovka mu doprosta odvrkla, že ožranovi nedá svoju dcéru.

Je pravda, že sa odvtedy polepšil, stal sa striezlivým a usilovným, a keby sa mu zavše i bolo chcelo zahulákať, to ako by ho boly naveky zadržievaly mocné opraty: srdce mu bolo opratami. Ale zase ako pominulej jasene umrela u Bedov neborka Anna, stala sa Erža zase bohatšou. Spyšnela naproti jeho chu-

dobe... Keby aspoň nebol sluhom, iste by sa i vydala za neho, ale takto, takto... Eh čo, predsa bude lepšie vrátiť sa.

Tmavozelené tráviny, ktoré sa ševalily v rannom vetríku, červený kikirčín, ktorý smutne skloňoval hlavičku, šumivé rákosie, ktoré tóna oblaka zafarbila na temnejšie, všetko to povzbudzovalo ho, aby sa vrátil...

Iba drobný koreň lucerny pri jeho nohách smial sa zlej rade, keď zasvietil naň prvý papršlek slnka, vynorujúceho sa zpoza oblaka. Slnčné lúče samopašne prelietaly s lístoka na lístok a husté lístočky utešené vystieraly sa v tepluškom lesku a v skvelosti nadobúdaly zlátistej farby, ale mizly s nich jagajúce sa krôpaje rosy.

Palo Súč zočil medzi nimi štvorku: zohol sa po nej... to je šťastie... odtrhol si ju.

Naozaj majú len jedno stebielce všetky štyri lístky. A aké sú pekné, plné, všetky sú vyvinuté, mäsnaté, ani jedného niet zakrpateného, hrdzavého, ba ani nažltlého, biele žilkovaté pružky rozrameňujú sa na nich ako polúbky hviezdnych žiar...

Pozorne ukryl si šťastie do peňaženky medzi zlatníky a keď znovu pozrel hore, vtedy sa už slnko rozjasalo úplnou svojou nádherou a usmievala sa v ňom celá Bádska dolina. Zďiaľky akoby mu kynula zlatou stuhou, rozvlnenou chotárami obidvoch dedín gózenská veža s plechovou strechou.

Teraz sa už veru nevráti so znamením šťastia!

Pohvizdujúc, šiel cestou až do Bodoku, kde ho pred krčmou postretúvali gózonskí voziari.

— Kam že, Paľko? — oslovil ho Gregor Mak.

— Do Gózonu.

— Vidím. Len sa ponáhľaj, sú doma! — vravel a zastal s vozom. — Ty, Paľo, čosi mi vzkršlo v mysli! Hádam si volačo už i počul, že budem hajdúchom od Všetech sviat. A keby sa i tvoj osud takto premenil, mohol by si si prenajať môj majetôček.

— To veru hoc čo nepovedáte... ale na to by bolo treba groší, — rečie, chytro zvažnejúc.

— Budeš mi platiť z úžitku. Všetak ťa znám ako statočného chlapa. Zakúsil si už i zlé a si nepoklesol. Radšej ho dám tebe, ako inému. Prijdi na nedelu, napíšeme kontrakt.

V Paľovi zatrepalo srdce úfnosťou. Predsa to není pošetilosť tá ťateľinka!... Už dôveroval v budúcnosť a ani nie krokom, ale behom poberal sa do Gózonu. Práve odzváňali poludnie, keď otvoril dvere na Bedovie bráne.

Bedovka trepala na dvore konope a vlúdne prijala pozdrav mládenca i pooprašúvala si so zásterky pazderie, ako sa svedčí pred vzácnym hosťom.

— Prejdi dnu ďalej, Paľko! Práve si dobre naďapil: Erža varí obed.

Naozaj sa vrtila, keď vnišli, v kuchyni, no nevypadla jej varečka v zmutku, ale to je svätá pravda, že celá očervenela.

A i to je pravda, že keď matka vošla s Paľom do chyže, vzala si do lona mačičku, ktorú len práve vycápala pre nešplechu, pekne ju pohladkala a dala jej na tanierik pokrmu.

— Nehnevaj sa mi, púzička... dám ti i svoju čiastku. Jaj, keby si ty vedela, cicka, kto je tuná?... Podžže, aby som ti potlapkala fúzatú papulku.

Mačka sa múdre tvárila a práve by sa bola mohla s ňou podiškurovať, keby akosi nezbadane nebol zastal pred ňou Paľko.

— Či vieš, Erža, čo som ja prišiel? — opytuje sa jej priduseným hlasom, paprajúc sa s kosílkou pod hrdlom.

— Šic, ty ohyda! — skričala Eržika a bez všetkej príčiny odohnala mačku od taniera, potom, akoby neprevladúvala svoj hnev, naháňala ju, a i sama odbehla za ňou.

Mohli ju ver čakať! Ťažko ju bolo prilákať nazpäť. Schovala sa do záhrady za krúhy orgovánu, a keď ju potom pri stole oslovovali, zatiahla si úplne bielou bodkovanou šatkou rozpálenú tvár.

Paľo Súč bol by si rád vziať v zámenu práve túto šatku.

Ale neskôr nebolo už v tom ťažkosti. I Erža zvolila i matka tiež nedbala, lebo sa šuhaj bol polepšil, ale potom vhod bola i tá prenájmová makovská vec. A Paľo navracal sa s bodkovanou šatkou v gombičkovej dierke, ako najšťastnejší mladoženích na svete.

Tvár mal červenú od radosti, a hádam i od dobrého vína, lebo ani ono nechybovalo pri

obede, v očiach mihotaly sa mu samopašné iskričky a popred neho poskakovali pestviaci čertíci: tamtie od radosti a títo od vína.

Keď došiel k bodeckej krčme, drobní čertíci všetci vliezli popredku do krčmových dvier.

— Eh, prečo že by som si nezašiel dnu i ja? — hútal si Paľo Súč. — Však je predsa iba jeden deň takýto, medzi toľkými dňami!

Vnišiel a pil. Od prvej holby bol ešte šťastlivejší, od ďalších pochabejší a od poslednej divoký.

— Zahuď mi tú moju, Martin Gilagó!

A pred oknom práve vhod zočil nacieravú vyfarbenú tvár.

— Poď dnu, Mariša Rékovská, starodávna moja frajerka. Zabavme sa naposledy. Tu máš túto bodkavú šatku.

¶ Gózonští voziari zase šli tadiaľ, ale teraz domov s uhlím.

— Ej, ej, Paľo, Paľo! — zavolať mu z vonku oblokom Gregor Mak vyčítave. — No ty si veru pekne šiel do Gózonu.

— Čo je mne po Gózone! Vína sem, ešte! A tú moju nôtu, hore ju! Zaplatím ju, tu sú peniaze...

Vyňal tobolku a vysypal čo bolo v nej. Zlatníky sa rozkotúlaly, ako nejaké kolesá s diablovho voza. Martin Gilagó si ich posbieral. Vypadla i datelinka... Mariša Rékovská ju pošliapala...

Gregor Mak vrtí hlavou a šibol kone:

— No veď ty teraz môžeš prísť robiť ku mne kontrakt!

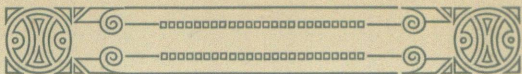
Doma, kým na dvore precítol z ochmelenia, ranný chladný vetor do siva vyštipal mu tvár, rozcuchal gaštanové vlasy. Kto ho doviedol domov, nevedel. Hučalo mu v hlave a točil sa s ním celý svet ešte i vtedy: sotva že mohol vojsť do izby.

Bodajby radšej ani nebol mohol! Lebo našiel tam na posteli hodenú červenú snúbnu šatku, ktorú včera naobed nechal Erži.

Počal sa vzpomätať. Ako sa šatka mohla dostať sem? Či by ju boli zpät poslali? To je nemožné, nemožné... lebo bodkavá šatka, ktorú si priniesol od nej, ešte i v tom prípade by tu bola! Ale štvorlistá ďatelina? Jaj, keby si aspoň tú nebol ztratil! Niet jej, ničoho niet!...

Rozmýšľajúc, sklonil omámenú hlavu na sypák... Nuž a ak vlastne ani nebol v Gózone, ale sa mu to len tak všetko prisnilo?

Neznabožský Filčík.

O Filčikovej povestnej bunde v Čoltove, Majeroch a Bodoku je rozšírené zvláštne podozrenie, že ju má len vo fantázii, vypráva o nej, chlúbi sa ňou i staví o ňu, ale vlastne bundy nemá a vari ju nikdy ani nemal.

A veru ju mal, Gózončania (lebo zpoza Bádu sa pristahoval sem) ju veľmi dobre pamätajú, zvlášte starí.

Bola ona dlhý, žltý stvár, so širokým čiernym barančeným golierom, z ktorého koncov trčaly ako kicka in natura barančené kvačky s paprčkami, ktoré sa spínaly dvoma utešenými striebornými sponkami. Na dvoch spodných uhloch bundy zelenalo sa po jednom tulipáne, prešivanom zlatou niťou. Tadiaľ od nich bolo vidieť všelijakých vtáčkov, najmä červenej farby a v úzadí mesto Miškovec s nepočetnými domami a s úplným počtom kostolov: na jednej väži stál ešte i kalvínsky kohút. Slovom, bunda bola opravdivé majstrovské dielo, pri ktorom kušnier neskrblil ani námahou ani látkou.

Ale ju ani nespravil gózonský kušnier Máčik, ale najchýrečnejší kušnier v Miškovci.

Keď by si Filčík i s pol rífa vyhrnul z nej a povypínal od spodku na gombíky, ešte i vtedy by mu mietol cestu tento deviaty zázrak sveta. Slovom, i ruského cárova bunda zdala by sa iba vyvátovanou vestou v porovnaní s jeho bundou.

Ale hoc je Štefanova Filčíkova bunda akákoľvek znamenitá a hoc sa ňou akokoľvek hrdoší, pred tvrdými zubákmi času predsa nemala rešpektu. Práve tak zurvale ich zadieral do nej, ako keby bola bývala len zimným kaputom notárových syna-juristu. Výšivky povybledúvaly a sa rozkuštraly a žltá pôvodná koža sa poriadne umazala a zamastila. Svoj podiel vyparatily si i mole, narobiac na nej nešerednej zkazy, zvlášte v riasnatom opaku a v golieri.

Ale Filčík smutné zinačenie svojej milej bundy nechcel zbadaf, zrovna tak, ako zamilovaný muž, ktorý nepozoruje, že pekné ruže s tvári ženinej miznú, hoc ich sám odtrháva...; jemu sa stará bunda zdala naveky len dávnou dobrou bundou a riadne jeho príslovie „Stavím sa o svoju bundu“, nikdy ani zaakomak neztratilo so svojej hrдостi.

I v zime i v lete visievala na vylišťanom kline, žeby majiteľ mohol stále sedieť oproti nej a ju vidieť od kopyta.

Pravdaže pri kopyte sa on dáko veľmi vela nenasedel. Preto ho i pokrstili „vetrovým čižmárom“, lebo vlastne nemal žiadnych zákaznikov, iba vietor.

Bol čertovský lenivec. Keď niekedy aj ušil volakomu objednané boty, urobil ich akoby

z milosti. Preto ho ani veľmi neobťažovali s objednávkami; a mimo toho ešte i huboval ľuďom, že vraj: „Načo sú sedliakom čižmy? Chodievajte bosí“

Bol surovec a necitník; okrem svojej bundy nemal rád nikoho a ničoho na svete.

Veď ani nemohlo byť už takej ukrutnosti, ktorá by väčšmi volala do neba, ako čo vykonal so svojou jedinou dcérou, Terkou.

A čím že sa previnila? Otec chcel ju prinútiť, aby sa vydala za čoltovského mlynára. To jest, rezedku chcel posadiť do jedného kvetníka so žihlavou.

Ký div teda, že sa olutovala, že jej zanevrelo srdce, v hlavu stúpila závrat a nohy pochybily. Odišla, ušla mu s mladým slúžnym.

Pravdaže tým veľmi pochybila, ale mladost-pochabosť. A hoc by bol celý svet hodil kameňom po nej, on, otec, nemal to urobiť.

Odvtedy sa stal starý Filčík ešte zamosúrenejším, divnejším, a keď po nečase prišla Terka s kajúčno-lutujúcou tvárou na návštevu domov, aby si udobrila rodičov, starý Filčík sa odvrátil: „ja slečnu nepoznám“ a odvesiac s klina svoju bundu, odišiel z domu, a sa ani nevrátil drieb, kýmkoľvek neodišla jeho dcéra.

Neboža Terka potom sa už ani neopovážila prísť domov. Svojho otca videla všetko dohromady raz, keď sa prevážala so slúžnym cez dedinu. Filčík práve tiahol do krčmy ku „Bielym rukávcom.“ Dcéra na neho zakričala: „Otec, milý otec!“

Starý Filčík sa obzrel, strhol s veľkou poníženosťou svoju vysokú končitú čapicu a šiel bez slova ďalej. Veru, veru — starý iste má namiesto srdca skalú.

A kolkokolvek Majerčanov zavítalo k slúžnemu, žiaden ani nevedel dosť prenachváliť, ako znamenite sa má Terka Filčíkovie: sta by bola naozajstnou pani veľkomožnou. Celkom si osvojila panské maniere. A akou vzácnou sa stala odvtedy obec! Pravda, Majerčanov už čoskoro predídu prvenstvom iné obce. A potom rozpovedali starému i to, čo mu odkázala šepmo Terka: aby ju navštívil, že pošlú pre neho koč, usadia ho na hodvabný vankúšek, môže piť i dňom i nocou medové pálené, uctia si ho, sám pán slúžny štrngat si budú s nim i besedovať, len aby prišiel čím najskôr, lebo Terka netrúfa si viac zajať domov.

Ale starého Filčíka nebolo možno nakriatnuť.

Kdežto keby bol mal býval rozum, bol by mohol zpomôcť nielen sebe, ale základ mohol založiť navždy i šťastiu samého ich mestečka.

Lebo... ale nech to zostane v tajnosti, Majere sú najmizernejšia dedina na celom vidieku. Z čiastky preto, že sú jej obyvatelia najchudobnejší, ale zvlášte preto, že nemá ani jednej kamenice*), jediného mosta, ba ani obecného domu.

Čo je nie ani žiadon div, lebo veď stoľní páni ešte nikdy nemali milenky v Ma-

---

*) Cesta, ktorá býva riadne vysýpaná kamením.

jeroch, následkom čoho ich dosiaľ len tadiaľ robievali, kadiaľ im bolo treba chodiť.

Tam je, povedzme, čoltovská hradská: taká je ako dlaň; Pobádie ju zase môže ďakovať peknej Betke Bitrovej a Podkarančovo zvelebovať môže bieluškú tvár krásnej Véreičky.

Lebo darmo je, ten svet je už taký, že tvár jednej peknej ženskej môže krajšej podoby dodať celému chotáru.

Ale veru Majerom jej nedodala.

Okolím si povrávajú, že stoličný viceinžinier, ktorý z tvári stolice namaloval mappu, Majere len tak hocjako vynechal. Ba urodzené stavy a vrchnosť stolice že stoosemdesiat zlatých menovej hodnoty boli prisľúbili susednej Hontianskej, ak že ich prijme do svojho lona; ale tá ich nechcela ani s doplatkom. Veru to, aby si potom ešte ona utržila všetku tú zlosť a posmech, ktoré sa sypú s Majerov na slávnú stolicu.

Nuž ale keby bol Filčík chcel... Majere by boli mali cestu, hádam i z červeného mramora... Teraz by všetci boli mohli byť šťastní. Ale on odmietol šlachetnú priazeň pána slúžneho. A veru by mu nebolo zaškodilo trochu dobrobytu. Lebo pozemskými statkami „vetrov čižmár“ veru veľmi neoplýval. A v pominulé týždne sliezla s bundy už i strieborná spinka ku „Bielym rukávcom.“ A je odvtedy aj tam, v Šálikinej skrini.

Avšak nie nadarmo bol vari „vetrovým čižmárom“ a bolo by čudo, keby mu jeho „kunčaft“ v najväčšej núdzi nespomáhal.

Zrazu počaly mu poštou prichádzať bezmenné listy, obsahujúce desať, dvadsať i päťdesiat zlatých. Riadne posielali mu nejakí neznámi, náhle zbohatnuvší starí dlžníci svoj dlh, veľmi súc mu povďační a zaviazaní. Hľa, predsa len jesto na svete veľa poriadnych ľudí.

Za istý čas si hútal, že je to veru dosť možné, a keď on dlžníkov i nemal, mohol ich mať otec, ktorý bol tiež Štefan. Len to je divné, z čoho mohol otec napožíčovať tolko peňazstva?

A akonáhle sa vzbudilo v ňom podozrenie, hneď zbadal i odkiaľ vetor duje. Rad-radom vracal dochádzajúce peňažné listy slúžnemu. Ako sa on opováži podarkúvať Štefanovi Filčíkovi? Či nevie, že jeho stará mať bola ženština z chýrečnej Bečkey-ovskej famílie, atď.

Teda potom mu už ani viac nedochádzaly peňažné listy, ale smutných zvestí nadonášali sa mu dosť mnohí.

Pekná Terka Filčíkovie smrteľne ochorela. A čomu sa donedávna radovala, to všetko sa jej teraz spríkrilo: opovrhovala leskom, pompou, odtískala drahé jedlá i medicíny a žiadalo sa jej videť len otca. Teda Terka predsa len nebola takou zlou dcérou!

A jej vrelá túžba bola takou silnou, že konečne prinútený bol i sám slúžny ísť pre starého.

— No pán majster, teraz pôjdete so mnou či chcete a či nechcete. Neodprite svojej chorej dcére...

— Ja nemám dcéry!

— Pôjdete so mnou a koniec.

— Nemožno mi, prosím ponížene. Mám veľmi ponáhlú prácu. Naskrze mi nemožno!

— Teda vykonajte to aspoň mne k vôli!

— vlúdne riekol hlavný slúžny.

— Filčík si povzdychol. Snáď toto bol prvý jeho vzdych odjakživa.

— Nepôjdete? Zaprete si svoje vlastné dieťa?

— Áno, prosím ponížene.

— Vy ste ľudská vyvrhel.

— A to je veru nie nemožnosť. Podobný čižmársky starigán, ako som ja, je na všetko spôsobilý.

Teraz mladý páno rozhodol sa nahovoriť ho pekným spôsobom, slubami, ale veru ako by bol hrach o stenu metal, všetko odrážalo sa od jeho kamenného srdca; a nedotkla sa ho ani hrozba.

— Rozkážte ma slapať, pán urodzený, sputnať reťazami. Tak už potom pôjdem, kamkoľvek ma povedú.

Napokon predsa len bez čižmára musel odísť ten mocný pán, ktorý rozkazuje celému okresu.

Nuž ale vari nebol preto jeho hajdúchom Mišo Šuška, aby nebol vyhútal cestou nejaký šikovný vojenský plán.

— Znáam ja Filčíka, pán urodzený! Tak by šiel za nami, ako prasiatko za vahančekom, v ktorom je kukurica, keby...

— Hovorte.

— Keby sme mu ukradli bundu. Lebo on

i mre i žije vo svojej bunde. Je veľmi zvláštny človek...

— Teda mu ju čím skorej ukradnite.

Starému prešibalcovi iné ani nebolo treba, len aby sa spoľahli na neho. Od revolúcie i tak nemal v rukách žiadnej väčšej záležitosti. Iba ak vtedy... ale radšej ani nepovie, lebo by mu napokon ani neuverili.

Medzitým chorá sa nespokojne prevracala v hodvabných perinách, a zakaždým sa strhla, keď začula hrkotať koč. Zdvihla sa, oprela o lakeť a načúvala, ponorujúc vychudlé ruky v svoje dlhé vlasy, ktoré splývaly jej rozmetané bieluškou nedbálkou.

Má všetko, čo si žive zažiada, a predsa je najúbohejšou na svete, pretože chýbuje jej zdravie a ešte čosi: láska.

Lúbosť — tá len páli, a ju už spálila, láska — tá zohrieva a ona ešte nikdy tak veľmi nemrzla!

Nič jej nevyhovuje; protivný jej je i hlas toho mužského, ktorého predtým milovala a radšej by bola, keby ani nebdel pri nej, ale nechal ju o samote; posteľ je márne z hodvábú a mäkkého páperia, je tvrdá, a služobné jednak ju po daromnici naprávajú.

Ako by mi dobre bolo, keby som teraz mohla ležať pod prístreším chudobnej otcovskej chýžky, pod prostou pecou a otvoreným oknom naslúchala zvuku majerských zvoncov, ako zvonía na večierňu, a chladnúce nohy boly by mi prikryté chýrečnou otcovskou bundou.

O tomto hovorila, o tomto snila nocou a tu, hľa, vyslyšal ju osud a keď sa prebudila, na peknom červenom paplone prestretá bola jej milá stará známa: bunda.

A od tulipánov a červených ruží, ktoré ju krášlia popod golier, zaružovala sa i bledá tvár Terkina. Posledná radosť iste býva práve takou sladkou, akou mohla byť volakedy samá prvá.

Michal Šuška skoro splnil svoj slub a sa ani nemýlil v svojej mienke. Keď Filčík prišiel v noci domov zpod „Bielych rukávov“, našiel dom poroztváraný a bundy kde nič tu nič. Klin bol prázdny, pustý, pozbavený svojej okrasy. A kalendár už ukazoval koniec októbra. Zima očakávala na prahu.

Filčík zúfalý, so zachmúreným čelom a s klobúkom zatisnutým na oči chodil dedinou. Nejedol nepil, nehovoril. Zadaný úder zronil ho celého. Ľuďom sa ani neosmelil pozrieť do očí, lebo každá tvár vyjadrovala mu posmešnú otázku: „Nuž a vaša chyrečná bunda že sa kam podela?“

Ale úfnosť ho neopúšťala. Tušil, že sa jeho poklad dnes alebo zajtra najde. Ztratit sa nemôže; kto ju ukradol, nosiť ju nebude môcť; celý svet vie, že je jeho.

Ani sa nesklamal. Zpráva potvrdila, že zlodejov skutočne vystopovali a bunda je v slúžnovskom úrade. Majiteľ si ju môže pod štyrmi dňami prevziať, ináč ju odpredajú na licitácii, ako vec, ktorá nemá majiteľa, v prospech nemocnice.

Naskutku vybral sa na cestu do kaštiela.

Neváhal ani len minútky. Však ide si vyhľadávať len to, čo mu právom prislúcha.

Slúžny neodpíeral ničoho, prisvedčil, že je bunda tuná a mlčky pokynul Filčíkovi, aby šiel za nim.

Viedol ho veľa skvelými, pokrovcami pozakrývanými miestnosťami, bojácne dropkajúceho v zablatených čižmách, kým nedošli do polotmavej izby.

— Tam si máte svoju bundu! — riekol rozchvelým hlasom, poukazujúc do jedného kúta, — vezmite si ju!

Staré oči pomaly uvykly si šeru. Ale akosi i mimovoľne trafil ta, odkiaľ ozývalo sa tichučké stonanie.

Slúžny pristúpil blízko a odstrel postelne záclony. Filčík sa potočil v zad.

Tam mu ležala Terka, bledá, ťa zlomená lalia, s privretými dlhými očnými riasami, majúc noby prikryté jeho chýrečnou bundou.

Bola krásna i takto, umierajúc. Skutočný, so zemou lúčiaci sa anjel. Kamže sa môže uberať? Však už raz s neba padol!

Môže byť, že už viac ani neotvori svoje čarokrásne oči, ktoré tak svodne vedeli žmurkať, a tie roztomilé rtíky, ktoré taká rozkoš bolo bozkávať.

Filčík s minútku postál mlčky, nehybný, akoby rozmýšľal; potom ale s pevným rozhodnutím pristúpil k posteli a vzal s umierajúcej prikryvku, po ktorej tak veľmi bola túžila. Môže byť, že ju už ani nepotrebovala.

Umierajúci anjel sa už ani nehol... Ale Filčíkovi sa nezatriasla ani len ruka. Ba ani

nepozrel na chuderku aspoň naposled. Vyšiel mĺčkv, bez slova, ako by sa ho to nebolo týkalo.

Ba neobzrel sa ani vtedy, keď slúžny so shrozením zosypel za ním: „neznaboh.“

Vonku si zahodil na plecيا svoj poklad, a hoc sa i zmrkávalo, pošiel domov neznámymi cestami. Nechcel stretnúť žiadneho človeka. Vari pochyboval, že by i sám mal byť človekom.

Na tvári nebolo mu zbadať ničoho, zdalo sa, že je pokojná. Snáď jest na nej i trochu bláhania, že si našiel bundu. Veru nebodaj má skalu tento človek namiesto srdca.

Dôjduc cestou ku kriaku pri majerských balvanových podmolách (tam, kde o polnoci, ako hovoria, cvála Gáličkina duša na splašených koňoch) potkol sa o čosi na chodníku.

Bola to žobrácka kapsa, naplnená suchým chlebom. Dozaista sa vrúcne musel modliť jej majiteľ, keď mu i na zajtrajšok ostalo vzdajšieho chlebička.

Ale, hľa-hľa, veď tadalej pod stromom leží i jej majiteľ: otrhaná žobráčka, so svojím dieťaťom v lone.

Položil tanistru ku nim a rozsvietil zá-palku, aby ich lepšie videl, či nie sú mŕtvi?

Hlboký dych ho však presvedčil, že spia sladkým spánkom, matka i dieťa. Dozaista iba veľké ukonanie mohlo ich takto pouspávať. Lebo ladový čas a studené vetrisko i otrhala odev iste neprinášajú spánka. Iba ten môže takto chutne spať, kto je zmorený. Ich tvár,

a zvlášte tvár chlapčeka je už i teraz zsinaná zimou a drobné údy sa mu trasú, ako osika.

Filčík si vybral z vačku dolmána dýmku, napchal ju dohánom, pripálil a sadol si na zem ku spiacim.

Prizeral sa im, dlho prizeral. Videt ich mohol dobre. Na nebi bolo plno hviezd. A té hviezdy si ho obdivovaly a vari mu i kynuly a ho posmelovaly. Stále sa väčšmi zohýňal k spiacim, s čela rinul mu pot, hlava sa mu hlboko naklonila, a chýrečná bunda medzitým sošmykla sa mu s pliec. Celkom dobre; však mu je i tak veľmi horúce. A potom bunda ešte mu nikdy dosiaľ nebola takou veľmi ťažkou.

Jako sa mu sošmykla, zdvihol ju a chytro rozprestrel po spiacich.

Potom vyskočil a tíško, rozmýšľajúc, uberal sa chodníkom. Zrazu zastal a sa obrátil. Čo by sa predsa vari len vrátil pre ňu?

Nie, nie! Čo by riekly milliony tých nebeských očí?

Chytro sa ponáhlal, vlastne skoro rozbežal sa domov.

Noc bola tichá, ale chladná; a starec nemal bundy a predsa nebola mu zima.

Zohrievala ho vnútri istá myšlienka, práve na tom mieste, kde iní majú srdce, a kam jemu miesto neho osadila — dla všeobecnej mienky — Božia Prezretelnosť len skalú.

Odvtedy nemá svojej bundy. Ale on ju predsa spomínava, ako by ju mal. Staví sa o ňu, vychlúba sa ňou.

Ludia o tom vedia, že jej nemá a keby sa neobávali jeho úst, by sa mu len smiali,

ale takto aspoň si ho nevšímajú. Odvrátil sa od neho Boh i svet, lebo je zlý neznabožský kresťan. A keď dnes zajtra umre pod slamenou prikrývkou, krkavce a vrany budú jeho oplakávatelmi a skalná jama v cintoríne mäkkou postelou.

„Kráľovnej plášť“.

Oj, vy čarokrásne údolia naše, keď sa vy ozvete, keď vy raz vstúpíte medzi ľud prisluhovať spravodlivosť...

Keď z hmly vystúpi starý vrch Bogát a farbisté kamienky zemských nátrobov zastarejú sa do záležitostí dobráckych Polovcov. Keď hory, polia, jazerá, rieky, rákosiny s chladným zurvalstvom zasadnú si do sudcovských stolíc ..

Lebo tak to bolo... každý sa pamätá. Na „Kráľovnej plášti“ (ako menujú povestnú spornú lúku Ďóčich) bývalo veľa ráz i po štyridsať-päťdesiat kôp, pretože je taká široká medzi lúkami, aký je asi kráľovnej plášť (zvlášte sviatočný) medzi obyčajnými ženskými šatami. Hodnota jej presahovala cenu všetkých pozemkov Ďóčich rodiny.

Ale čože ja tu hovorím o rodine Ďóčich, keďže — ako je známo — po smrti Števa Ďóčiho vdova vzala si prístavka, Miša Múdrika, za muža. Keď teraz zavrela oči aj ona, dla pravdy mal by sa bol každý-každučký

hon a pozemok podeliť na tri rovné čiastky, podobne i pohnuteľný majetok, a dom nech by sa bol dostal chudákovi Imrovi: on ako najstarší a mužský člen rodiny bol by vyplatil maloletú sestru, Esterku Ďočovskú a Eržu Múdrikovu, sestru po otčimovi. Lebo medzi poriadnymi ľuďmi to už tak býva.

Ale dom i veľká lúka zostaly majetkom Eržiným. Ponevác zlý otčim Ďóčich siroty pri delbe obolstil a ukrivdil, hoc nebohá — ktorej bol celý majetok — bola tak matkou ich, ako i Eržinou. Ej, veru neni možné, aby sa neobrátila v tej zemi!

Imrovi sa dostal Bogátov vrch. Jeho podiel je práve taký hrbatý, ako jeho chrbát. A planina, číra planina, ktorá v suché leto neprinavrátí ani výsevu. Esterku však odbavil záhonom „Čipka“ zvaným — takou jarkovatinou. Neni to ani len na lúku súco, ba i v pozemkovej knihe je o ňom napísané: „neužitočné“.

Každá statočná duša v dedine sa rozhoršila pre takú delbu, ale zákonnej spravodlivosti to nevadilo. Mišo Múdrik akiste veľmi dobre vedel farbiť farbou tejto zákonnej spravodlivosti.

A nebolo tomu žiadnej odpomoci, iba akžeby ešte u kráľa pomohla jedna inštancia? Ale i ten, Pán Boh vie, aký je človek?

Notár inštanciu i skomponoval tak dojemne, krásne, že by sa na ňu i srdce puklo. Ale sú i múdry náš pán notár, hoc ich ťažká obžaloba bola priam i bezvýslednou tým hor.

Múdrik došiel z mesta veselý domov, ale

tým smutnejší Imro Ďóči: slávna stolica tiež vyriekla, že všetko má zostať po starom. Imrovi vrch Bogát, Esterke piesočnatá pláňava „Čipka“, Erži však bujno-trávna lúka „Královnej plášť“! No ešte len za týmto plášťom sa naozaj budú divieť čoltovskí mládenci...

Je síce pravda, že je i Erža Imrovi sestrou, ale iba po matke, naproti tomu Esterka je opustenejšia; srdce ho k nej väčšmi tiahne. Svojho by ani nelutoval, je ošklivý, i hrbatý — majetok by sotvy mohol užívať, a potom, keď by ich tak dnes-zajtra vypovedali i z domu, on sa ešte len ta uživí, môže ísť niekam slúžiť, ale neboža Esterka?... Je taká drobná, cintlavá; Bože, však je ešte decko.

Zvihol päšť. „Hej, keby teraz tu bol, kto nás ožobráčil!“ Srdce mu bolo preplnené trpkosťou. Keby si ju mohol tak vyliat, keby sa mohol niekomu požalovať, keby to všetko porozumely tieto vrchy, rieky, stráne.

Ako tak kráčal prášnou cestou popod Bogát, zďaleka usmievaly sa mu tmavozelené čoltovské lúky. Ponad „Královnej plášť“ v dlhých vlniacich pásoch mžikaly sa s tónou slnečné papršleky a na lúke akoby byly povstaly vrásky.

Slniečko práve zapadalo a bohate pozlacovalo starý Bogát... Tam hľa vidieť na ňom jeho siatinu. Veru slubné je to hrbaté úvršie. Klásovie je síce dosť chatrné, ale predsa dosť nariastlo. A i modrá nevädza si práve tak pestre prekvitá v ňom, ako kdekoľvek inde.

Pane Bože milý, čiže je len krásny tento čoltovský chotár! I ráj zľazka bude taký...

Je pravda, že jeho čiastka — tá hrblovatá skuhrá stráň — je najšpatnejšou z neho, ale predsi jest čosi na nej. A napokon keď si to trochu lepšie rozmyslíme, nie je ona ani takou zlou, len ju treba dobre obrábať. A keď sa už volačo na nej urodí, aspoň to neodvlečie voda.

Len už Esterkin podiel, ten ozaj nič neni hoden, ani orať sa ho nevyplatí.

Odtiaľto taká je tá šíravná pláň za medzou, ako šplah mrsknutý na nejaký zelený sviačočný plášť, uráža oči, zarmucuje a so svojimi jarkovatiami zdá sa byť stále šíriacou sa ranou na tvári zeme.

Keď išiel ťaďalej vedľa nej, pozastal a prizrel sa jej ešte lepšie.

Veru zatratená naničhodná tatra! Neurodí ničoho, iba čo sa prašina rozpriada na brehoch priehlbín. Jak pekne belavé je jej vláknovie, práve ako Esterkine vlasy, a predsa aké plodožierne...

Ale, laľaf, aký pekný kruh trávy vyrástol tam dolu v tom piesočnisku! Aký je bujný, žirny a jako sa mu usmieva. Ba ver ani na „Královnej plášti“ nenarastie tolká tráva a iste by mu bola len k okrase, keby bola na ňom. Veru sa nezahanbí ani táto pôda, keď chce. I cukrovka hľa, ako sa rozriastla na tamtom konci... Škoda znehodnocovať i túto zem.

Sišiel do jarku a pohladkal krúh. Aký je mäkušký, milý, ako zamat z hodvábu! Či

ozaj trávne stebľá niekdy vyprávajú? Nuž a prečožeby nevyprávaly?...

Také čudné je, keď trávu nejaká neokrôchaná noha pristupí, pochlpí a podlávi a ráno sa predsa narovná, akoby jej nikdy nič nebolo bývalo. Predsa je to zvláštne, že nepatrné slabé tráviny sú silnejšie od človeka...

Pod podkovičkami čižiem zachrapšťaly mu kamienky, pekné farbisté kamienky dobrej hlinastej pôdy Polovcov. Ktoré síce neosádzajú do prsteňov, ale sú predsa veľmi pekné. Vina je v ľudoch a nie v zemi. Ona ich práve tak dobrosrdečne podáva ako i zlato a striebro, len my si ich neceníme, pretože nevieme vypožnať ich užitočnosť.

A predsa akým veľkým dobrodením zeme je už i to, že kým tam hore medzi Slovákmi chová v sebe veľké šedé skaliská, s ktorými sa oni tolko natrápia, tuná akoby žičiť chcela — vynoruje nám utešené drobné kamienky.

Imro sa zohol a nasbieral ich plný rukáv na širici. Bolo medzi nimi modrých, žltých, červených i zlatoškvrnných. V jarku zas bolo vidieť trčať koniec akejsi veľkej čiernej skaly: ako stúpil na ňu opäťkom, kúštek sa z nej odlúpil. I ten priložil k ostatným. Zide sa malej Esterke zabávať doma.

Potešený navracal sa domov. I jeho stráň i Esterkina pláň ho úplne uspokojily. Hľa, len sa poďíval na ne a stačilo, aby sa utíšil, upokojil s nimi. Ba práve je to hádam dobre, že pekná lúka bude Eržina. Dnes-zajtra môže sa jej pominúť otec, nebude mať nikoho, a on zostane i potom so sestričkou. A konečne

Esterka je i o vela krajšej tvári a svojho času sa môže dostať pod čepiec i s menším venom. Na moju pravdu, že je dobre tak, ako je.

Tak sa zahútal, že ani nespozoroval obstaraného panského lovca, približujúceho sa od jeho vrchu, iba keď sa mu prihovril.

— Dobrý večer, synak! Odkiaľ že si?

— Z Čoltova.

— Teda iste vieš i to, koho je tamto ten bok?

Imro sa usmial. Ale si pomyslel, že predsa si ho nepomenuje priamo svojim, i tak nemá sa čo s ním veľmi chlúbiť.

— Imrov Ďóčiho, — povedal váhavo.

— Vidím, oráva ho. Ale na oráčinu to veru veľmi chýrno není.

Imra hnevala taká opovržlivá reč. Veru si nedovolí haníť Bogát.

— A veru je obstojnë, celkom obstojnë.

— A cesta po belovskú sklenú hutu že je aká od neho?

— Všaková, veru všaková...

Poľovník si čosi zamrmral, a ponevác došli dediny, spýtal sa pri rozchádzaní:

— A kdeže býva Ďóči?

— Tu, pri otčimovi. Ja som to, — vyznal, začervenujúc sa.

— Nuž teda sa s tebou zjednám.

Imro sa nemohol dovtípiť, o čo ide a s poldivením hľadel, že cudzí pán opravdu ide za ním do domu.

Múdrik bol už doma, lebo on došiel vozmo. Podozrivým zrakom skúmal cudzinca, nazdá-

vajúc sa, že syn prieviedol si nejakého fiškála. Ale si ho privádza ver zavčasu...

Eržika sa zabávala medovníkmi a drevenými bábkami. O dva roky staršia Esterka opierala sa loktíkom o stôl a žiadostive kukala na poklady mladšej sestry. Jej sa neulezlo z jarmočného ničoho.

Preto s ponosou i s úfanlivým očakávaním obrátila svoje pekné modré očka k prichádzajúcemu bratovi.

Hrbatý brat zbadal to a chmára omrzlosti preletela mu tvárou. Ani nepočúval, čo hovorí cudzinec. Odpovedal mu Múdrik.

— Čože? Chceli by ste kúpiť Bogát od môjho pastorka? Či ste sa zblázneli, pane? Počuješ, Imro, chcú kúpiť od teba Bogát. Nože im odpovedaj teda.

Potom so smiechom splaskol ruky.

— To veru krásny kus zeme chcete! Ozaj čo by ste dali zaň?

Imro tiež vytreštil oči a pomutený hovoril:

— Nedám si ja svoj vrch!... ešte čo. Však pre pána je on ani nie súci... A ja som si ho obľúbil, naozaj obľúbil...

Rozpamätával sa na kamienky, ktoré priniesol v rukáve i pousmial sa. Zaradovaný pozrel na Esterku a tajnostným žmurknutím privolal ju k sebe.

A dievčatko s jasajúcou tvárou prikradlo sa k nemu a chytilo si rúčkami spodné rožteky zásterky: hádam sa len vmestí do nej to, čo jej priniesol brat.

Po jednom povykľadal skalky, pozorujúc

nie bez obavy, či sa sestričke páča? Ale akože by sa jej nepáčily!

Tlieskala radostou, alebo hádam i preto, aby vzbudila a k sebe obrátila Eržinu pozornosť. Zdala sa hovoriť: „vidíš, čo ja mám!“ Potom si i ona zasadla k stolu, hodne sa poodťahujúc z počiatku od Erži. Cudze, závistlive premeriavaly si očami svoje hračky, ktoré sú viac hodné, ale zrak obidvoch prezradzoval, že ľad už čoskoro roztavie.

— Ejha, chlapče, nože ma počúvaj... — prehovoril lovec netrpezlivý. — Ja som sa neprišiel žartovať, som vážny kupec... belovský fabrikant.

— Ten boháč, ktorého je sklená huta i veľký majer? — zahovoril so živým záujmom Mišo Múdrik.

— Práve potreba tej huty dohnala ma sem. Pôda Bogáta bola by mi treba na výrobu skla. Dosiaľ som materiál dovážal až hen zo štyrimíslovej dialky, pretože som nevedel, že sa nachádza i v útrobach Bogáta. Dnes som sa potešil. Pre mňa je ten vrch veľa hodný, lebo je na blízku. Odkúpim ti ho dobre, obdržíš zaň pekné peniaze.

Múdrikova tvár sa začervenala ako šarlát, ale tým väčšmi obledla Ďurova.

— Nevieť sa rozlúčiť so svojím vrchom — riekol zaonáčený. — Keď sa mi dostal — nech si ho mám.

— Ale keby som ti ho dobre zaplatil?

— Predsa si ho nedám, vari ani... — rozmýšľal, čo veľkého povedať: — Ani hádam za celý náš chotár.

Majiteľ huty sa usmial.

— No dobre, dobre... vidím, že si opravdový Polovec, nerozlučný s rodnou hrudou... teda si ho prenajmem, vlastne len jeho nútro. Po vrchom si ho môžeš orať a obrábať a za ostatok ti budem platiť ročne päťsto zlatých.

Teraz zase zbledol Mišo Múdrik veľkou závistou a Imro Ďóči rozčervenal sa radosťou. Veď tolko peňazí vari nieto ani na svete! Päťsto zlatých! Hádam ani „Kráľovnej plášť“ tolko neni hodný. Jakou bohatou nevestou môže byť z tohoto...

Esterka bola mu najprvšou myšlienkou.

— Esterka! Veď že sa smej! Podže sem, dušička!

Ale Esterke nebolo do smiechu, zanovite sa namosúrila. Vzala do úst skalku a jako ju pocmukala — vysvitlo, že nenie z cukru.

— Však sú to skalky! — vzdychla, rozfňukajúc sa. — Zjedz si ich.

A nadurdená praskla všetky o zem.

Medzitým sa akási čierna zakotúlala k nohám majiteľa huty.

Zdvihol ju, poklepal prstom a dôkladne obzrel ešte raz okuliarmi.

— Ejha, čiže je to znamenitý kamenný uhol. Zkadiaľ ste ho doniesli?

— Odlúpil som ho z veľkého kameňa na sestričkinej zemi. Vo vnútri zeme jest ich plno takých.

— No, synak, — hovorí majiteľ huty, vyskočiac, — či vieš, že ste vy bohatí, veľmi-veľmi bohatí ľudia!?

Dievčatko, ktoré si len teraz povšimlo cudzinca, zatíchlo s plačom, a s obdivom zahľadelo sa na jeho šediny a dlhočiznú bielu bradu. O podobných ľuďoch ono už bolo čosi počulo v rozprávkach.

Imro prižmúril oči, nechcejúc ich dlho otvoriť, aby sa nejak neprebudil na to, že je to všetko nepravda.

Ale ich veru mohol smele otvoriť, lebo to bola číra skutočnosť. Však každý vieme, ako sa stalo, ako otvorili čoltovskú baňu na kamenné uhlie.

Ba ako vynašli ešte i jeho hlavné ložiská... lebo nie je to hlúpy ľud... vie on rozmýšľať, keď chce... a jest veru i od stolice väčšia moc... a čo by čo hovoril strýko Filčík, ktorý je bohaprázdný neznaboh.

Riadenie tohoto kraja prevzaly v svoju moc vrchy, rieky a doliny.

Bogát a „Čipka“ boly ešte ta krotké, Eržinej lúke ver neuškodily, iba čo napomohly Ďóčovské siroty.

Ale Báď je ukrutný. (Hoc je veľa ráz zakundolený hmlou i Bogát, a kto vie či potoku on nepritahuje oblaky?) Báďska voda po štyri roky jedno za druhým zaplavila lúky, a takou rákosinou zaplaňtala „Kráľovnej plášť“, že Mišo Múdrik roky a roky nemusí sa naň ustávať s kosou.

Zázrak na Bádi.

Báď je maličký potôček. Súžená strieborná stuha nadobudla s obidvoch strán širokú piesočnatú obrubu a i skvelo mihotavý piesok, ktorým šliapajú sa drobné nôžky víl z ľudových povestí, vrbinovú obrubu bez konca-kraja.

V báďskom mlyne nemôžu mleť. Na dvore jest plno vriec a netrpezliví chlapi a ženy z Gózonu, Čoltova, poobsadúvali breh Báďu pri mlyne, očakávajúc vodu.

A že neprichádza, starajú sa, aby bola, Ďuro Kočipál, mlynársky pomocník ukradol už i koňa svätého Michala*) z majerského cintorína, ktorého spálenie bolo najistejším prostriedkom na vymoženie lejaka od nebeských mocností.

Bodaj by len osožilo, lebo spusty sú síce spustené a každú noc sa sosbiera tolko vody

---

*) Máre.

v hati, aby mohla s hodinku-dve hnať koleso, — ale čože je to, pre tolké duše? I pleseň zožerie posledné vrecia, kým príde na ne rad.

Všetci sa mrzia iba mlynárka, utešená Klára Vérička prechodí sa usmievavá po medzi meliarov, a predsa ona má najväčšiu škodu z tohoročnej suchoty.

Ak to takto pôjde, báďsky mlynár veru čoskoro vymlynári, a ešte ak dlho zostane na vojenčine, k tomu i árenda je veľiká — ale potom i žena je len žena, hoc si priam i zlatou tkanicou opasuje driek.

Ale už túto mienku nemôže nechať len tak bez poznámky stará Pillérka z Gózonu.

— A veru mu na árendu poriadne vyberá i jeho žena. Nie pravda, Žofia? Ačkoľvek by som si ináč za mlynárku nechcela ruku vopchať do ohňa, lebo červené vlasy... hej, tie červené vlasy... Či nie je pravda, Žofka, dušička moja?

— Neni pravda, stryná Zuza! Statočná je to žena, čo je aj pekná.

— A ty aj veľmi vidíš pod čiernu šatku!

— Veď som hádam tu bola, keď jej muž odchádzal... ako ho oplakávala a i po tisíc ráz objala.

— Každá rozumná žena, moja cipka, tak si oblieka šatu, aby jej bola krajšia strana von. Ej, ej,... teda sa predsa žalostne lúčili?

— Mlynár sa spýtal Kláry: „či mi zostaneš vernou?“ A Klára takto povedala: „Skorej Bád nahor potečie, akoby sa malo odvrátiť moje srdce od teba.“

— Báď nahor? — rozosmiala sa Pillérka posmešne. — Žeby si sa dľa tohoto držal, Jano Géli!

I ostatní sa smiali. Však by ešte len to chybovalo, aby sa i tej trochu vody nazpät obrátilo... Biedny báďsky potok nadol i tak len kedy-vtedy tekáva. A dnes-zajtra rozmyslí si piesok a nadúšok vypije ho celý.

Všetci sa smiali s potoka a mlynárkinho slubu, iba Jano Géli nie. Začervenal sa na Pillérkine slová a hlboko si zatiahol na oči klobúk, ale predsa nie natoľko hlboko, aby nemohol vidieť zpod neho na chodník, kde mlynárka vešala na žrde schnúť šaty.

Papršleky slnka ako poletujúce jazyky prebiehajú si chodníčkom a kde zaliznú mokré plátno, obelieva.

I oči Jána Géliho ta vrbajú svoje lúče a tvár Kláry Vérovej sa začervenáva od nich.

Jaj, zbadajú... akoby nie... ženy, čo melú, i pokukávanie ta i odtiaľ. Rozklevetia sa... akoby nie... a čoho sa ich jazyky dotknú, naskutku väčšmi očernie.

Hľa, hľa, i ten tmavý oblak, čo tak náhle zastiera oblohu so západu, akoby ony boly vyvolaly svojimi rečami. Hej, ludkovia, Gózonci, Majerci, budeže sa tu ozývať hrôt na večer.

O havránke spustil sa taký lejak, že brázdy, kde aké boly, pozmenily sa v ručaje. Hľa, predsa len neni blázon Ďuro Kočipál, keď spálil máre.

I mlel mlyn tri dni, tri noci a pominulo

sa melivo i meliari; na tretí deň pod večer ostalo už iba desať vriec žita Jana Géliho.

Či ho ozaj mlynárka naschvál nenechala, aby on zostal najdlhšie? Ale ak sa len škádli s ním? Ak je len breštránovým*) kvietim jej pobluskávanie... Sprcha na každého, ale predsa tak vysoko prekvituje, že si s neho nemožno odtrhnúť konár...

Ledva že čakal, kedy už vyjde pekná mlynárka:

— Počuješ, Klára Vérová... Osameli sme. Dobre si vykonala, že si ma nechala naposledy...

Ja som ňa nenechala. Po staršom sa ide do mlyna, — odvetila Klára Vérová urazená a obrátila sa mu chrbtom.

Buclatý, územčistý chlapík ju predstal a jeho veľké oči žiarily leskom omámenia.

— Nechoď dnu! chcem ti povedať, reku, že som už štyri dni tu s vozom a minul sa mi krm i hladné sú mi kone. Daj mi chlpmládze s pôjdu.

— Hoc i dva.

— A ja zas od dvoch rokov bažiem už po tvojom bozku, — šepkal a túžobne zahľadel sa očami na jej štihlý driecik, ktorý lenlen že sa docela nepodlomil na tieto slová. Daj mi jeden pyštek, Klára!

— Ani pol, Jano. Bola som ti milenkou volakedy, ale bozk som ti predsa nedala. Teraz som ženou iného.

Z Janovej hrudi vydral sa vzdych.

---

*) Akátovým.

— Bodaj ti teda parom do tvojich lesklých červených vlasov, ktoré mi zase urvaly pokoj.

Mlynárka utiekla a zaprela za sebou i dvere. Viac ani nevyšla, iba jediný raz čo sa ukázala, keď z izby utierala jasenným mrholom zarosený oblok.

Jano ju zočil aj tam.

— Hej, pani majstrová! Kedyže bude z môjho žitka múka? — spytuje sa úlisne, pristupujúc k obloku.

— Nebude z toho ver ani tlč! — odsekla mu so šelmovským úsmevom mlynárka, dodajúc: — Ale pravda, veď ty myslíš svoje vrecia! Práve ti z nich melú a polovica je už hotová.

Jano Géli zahryzol si do gamby a skalamutený zajachťal:

— A druhá polovica?

— Asi za hodinku-dve bude i tá a potom môžeš ísť s Pánom Bohom.

— Ale aspoň dotiaľ ma vpusť trochu zohriať. Zabudol som si doma huňu; zima mi je.

Klára ho polutovala, veď ju takým smutným, ponosným hlasom prosil. A potom naozaj môže byť zima vonku... však i sama mrzne a trasie sa pri obloku, keď mu odpovedá:

— Nuž teda hybaj, ak budeš dobrý...

I vošiel Jano Géli ku nej a nedbal by, čoby nikdy nemusel odísť od nej. Číže je to kálavná ženička, číže má spôsobné všetko: chôdzu, pozor, reč, úsmev. Len keby sa mu nezomlelo ešte tak chytro žito!

Volačo si pohútal a vyklzol sa k mlynárskemu pomocníkovi. Našiel ho po pískaní. Opieral sa o ôdor.

— Ty, Ďuro! Dám ti svoju píšťalu, ak zastavíš kameň a nepohne sa do rána.

— Hm! Ale keď máme toľko vody!

— Riekní gazdinej, že jej niečo dosť, že treba nasbierať a pospúšťaj spusty.

Hluk korčužka a pytla prerazily mu tlučený hlas, ale Ďuro Kočipál ho predsa dobre počul.

— Mhm! Ale potom sa vyleje ponad hať...

— Čo ti je po tom, — dám ti ešte i dohánový mechúr, hodvábom vyšitý.

— So šparcháčom, i s ocielkou?

— So všetkým.

Keď Ďuro spustil na hatiach spusty, zastal a čakal, či mlynárka nespozoruje, že zastavil koleso a nevyjde rozkázať pustiť ho.

Dlho neprichádzal žiaden. Odrazu i sviečka shasla tam dnu, v izbe. A vo veľkom utíšení akoby kdesi ďaleko, veľmi ďaleko bol zaškripel v zámku kľúč.

Ďuro našklabil veľké ústa a jeho vyškerené drobné zuby, ako tak pokyvoval strapatou hlavou, takými sa zdaly, akoby sa bol nejaký biely motýľ zakmital v čiernej noci.

Okolo polnoci nasbieralo sa v hati veľmi veľa vody a jako sa tak stisla vo dva skalné brehy, zmohutnela, ale pretože sa nemohla

vyliat, s šumotom šplechtala vlnami o hať, potom o brehy a konečne si rozmyslela a rúče obrátila svoj tok nahor.

Práve vyhupol sa tíško mesiac a vylial svoje striebisté svetlo zrkadlinou Báďu.

Vetor zhvižďal údivom, zadul s hora; chcel pohľadiť vodu, ako obyčajne, a, hľa, ju pochlpil. Vrbina, rákošie a jelšovie potriasajú sa a skloňujú hlavy, posmešne ševeliac: Aha, Báď tečie nahor!...

Deti.

Predok svadobného pochodu už dochádzal k mlynskému spustu, keď koniec opúšťal ešte len dom, odkiaľ bola mladucha, taký dlhो-čizný bol rad, pretože sa sobraly dve chýrečné boháčske rodiny: Jozef, syn bývalého Jána Čillomu z Bodoku a Anna, dcéra Jána Majora-Kartalského.

V deviatich povozoch iba čo samí svadobníci sedeli, v desiatom Gilagova banda a v najposlednejšom viezli tulipánové truhly a postel. Na prvom voze sedela mladá nevesta v bielom venci, vedľa nej jazdil na kešavom koni mladý zať.

Ale keď došli do skalnatého bodockého chotára, Jozefovi sa potkol kôň, ačkoľvek nenie slepý a, kujonovi, len tak svieta na čele lysina. Potkol sa tak, že sa i sám jazdec skopírcol s neho do sňahu — lebo, keď sa raz sošmyklo sedlo, márne mal vôkol ruky obrútenú i úzdu.

Spadol; netrebné zviera mu i kabaňu pristúpilo, sotva že mohol vstať a, načo to zatajovať, ... poriadne sa i trepol o chrochoť a horko nariekal.

Malinká mladucha len pozerala-pozerala na neho za istý čas a ponevác sa všetci smiali, i ona špúlila ústa k smiechu, avšak len dotiaľ, kým naraz neprišlo aj jej ľúto... a sa rozplakala.

Jozef sa neopovážil viac vysadnúť na koňa; pýtal sa na voz k svojej mladuche. Koňa mu priviazali o zadnú rebrinku, ktorý ešte pyšnejšie mykal v hor oviechanou hlavou, medzitým, čo deti vo voze žiaľne nariekali; ktorý nárek sa pomaly zmenil v tichý, usedavý plač.

Homokoška, Paľova, Filčíčka a Štefan Kapor-Horničan — ktorý je ešte väčší klebetník ako všetky babizne — smiali sa z tohto prípadu.

Bodaj že ho, aby že ho, či sú i toto manželia? Ako len mohli sosobášiť také dve nevedomčiatka? Jedno by potrebovalo ešte bábku a druhé papierového šarkana, nie ženu... Alebo keď ho už tútor predsa len chcel oženiť, mali mu pohladať takú družku, ktorá už má rozum. Tam máme, povedzme, hneď u susedov staršie dievča Périho... s tou sa už dobre bude mať voľakto.

Veď ono peknu pekná je mladucha, staťtly majarúnik; i šuhaj je svižný, dobre urastený ako rozmajrinové steblo a by aj svedčali jeden k druhému pozdejšie, ale teraz — panebože dobrý! — čo z nich bude, keď po

svadbe odíde domov Majorka a Šeregél, tútor, a sami zostanú vo veľkom čillomovskom dome?

Nuž veru to bolo z nich, že sa celý deň bozkávali a keď sa hluční svadobníci rozišli, ešte väčšmi oživil dom ich smiechom a trepotom dvier.

Iba o havránke sa spamätali, že ešte ani neobedovali.

— Ančiatko!... No neutekajže! Tento raz nechcem bozk od teba... Či vieš, že som dnes ešte nejedol?

— Na moju pravdu, — vraví užasnutá — ani ja som nie, Jožíčko, ani ja som nejedla.

— Či ty vieš variť? — spytuje sa muž strípavý.

Ančiatko sa zamyslelo; biele čielko svráštila, ako žena, a pravou rukou dôstojne podprela si bedru.

— A čo by som nevedela! — odpovedala tiahle a so začervenalou tvárou vytratila sa do kuchyne.

O pol hodinky už bola polievka na stole. Jozef začrel do nej lyžičkou, ale zbledol už pri prvom prežrení a vyskočil.

— Otrávila si ma! — zosypel ako v smrť zmenený.

— Ach, ja nešťastná nešťastnica. Načo si si ma len vzal — neviem ja nič!

Ludkovia boli hodne predesení, keď práve vošla do izby vdova po Gabrielovi Télovi a, ochutnajúc jedlo, vyšmäkovala, že ono neni otrava, ale mladá žienka namiesto kuchyňskej soli nabrala z pohárniku liadku a ním osolila mrvenicu, nevoľniatko.

Tento posmech naskutku rozchýril sa dedinou a malo to za následok, že museli zjednať Télku za kuchárku, a síce: za štyridsať rimských zlatých, dvanásť rífov plátna a jedno podbitie o Hromniciach.

A ženština bola by si i zaslúžila tú summu, lebo vedela poriadne variť a bolo vidieť, že kedysi za slobodna varievala jeho milosti, pánu seniorovi, — len keby nebola bývala taká zádrapľavá a hrubianska. Sotva že sa ohriala v dome, už bola pánom vo všetkom, prevyšovala neumných mladých.

Báli sa jej, ako ohňa. Ona kula klebety a všetek nepokoj. Ona roznášala chýry, a koľko ich rozniesla, tolko i zpät priniesla. A k tomu každý jej chýr bol ako ostré šidlo, alebo keby aj nebol býval, ona ho obratne pretvorila v pichláč, ktorý bodol do krvi, kamkoľvek ho pichla.

Trpely to detičky za čas a kradmo vytrácaly sa od nej do svojich chýž alebo i von z domu, len aby sa nezastarela do nich, ale zlé zaobchádzanie konečne preplnilo aj ich nevinné srdcia roztrpčením oproti Télke.

— Keby tu boli moja dobrá mamička! — vzdychla si neraz Anna.

— Nuž čože by bolo ozaj vtedy?

— Vypovedali by ju z domu. Lebo mama sú veru veľmi mocná, Jožko...

— Ejha, že sme sa toho dosiaľ ešte nedo-
vtípili. Ale čo sa vlečie, neutečie, ešte je nie
pozde. Opovážiš sa ty to?

— Ja? Ale ako ja? — zosfkala Anna
bojácne.

— Pravdaže ty. To je ženská vec takéto niečo!

— Ženská? Nuž dobre teda. Nazajtra ju pošlem preč.

Ale horká jej poslal, horká. Ba práve ako Télka zbadala, že načosi sa pripravujú oproti nej, ešte divejšou bola: nezostal pred ňou na pokoji ani človek ani žiaden tvor. Svojho gazdu menovala bolvanom a gazdinej i bitkou pohrozila.

— Predsa si ju len neodohnala!... riekol jej Jozef s výčitkou. Vidíš... vidíš!...

Anka sa zase rozplakala a hodila sa Jozefovi vôkol hrdla, prižmúrila oči a šeptala:

— Nežiadaj to odo mňa, Jožíčko! Neopovážim sa .. nemôžem. Ty si chlap...

— Aj jej ukážem! — vpadol jej do reči pyšno Jozef.

Ale veru i toto zostalo len prázdnu rečou. Dotiaľ-dotiaľ odkladal vec s dnešku na zajtrajšok, kým sa nerozepamätal zase na Aninu mať.

— Id' pre ňu, môj kvietok... Ona nám potom preč pošle slúžku.

— Ale čo myslíš? Deň cesty, v takejto veľkej zime.

— Nič ti nebude, tak ťa poukryvam. A zajtra ste už nazpäť.

— Dobre, nedbám, ale i hrkálky pripravíme koňom.

— Len by nie! Ja si hrkálky nedám drať.

— A ja ti zas nepôjdem bez hrkáliek — durdila sa Anna, — nech teda Télka radšej

zostane, ona je aj tak dobrá stvora... chvala-bohu, že ju máme.

Ale čože je v takýto čas hnev, ak nie iba miznúcim obláčkom?

Ani nepršalo, tak rýchle zmizol.

Anna odcestovala pre matku, a zajtrajšieho dňa, ako bolo povedané, k večeru i priletely hrkajúce sánky do Čillovie dvora.

Najsamprv vyskočila malinká Jozefova žienka a vbehla k svojmu mužovi:

— Jaj, už som ich priviezla! .. Utekajme ďaleko. Ponáhľajme sa do záhrady, lebo hneď započnú s ňou.

To je, že už aj započala. Sotvy že sa vykuklala z veľkej bundy, ešte na saniach sa rozpálila.

— Hej, ha-hou! Kdeže je tá stvora? Nech vidím tú vretenicu! Však jej ja hneď ukážem cestu odtiaľto! Hej, Télka, stará Télka! Poďteže von!

Deti sa utúlili v záhrade za ribizlovým kriakom, skvejúcim sa mrazom; tváre sa im dotýkaly a nie zima im ich doštípala, ale strach a vzrušenie zbarvilo ich do červena. Dych sa im zatajil; srdcia im hlasne bily.

— Počuješ? Jaj! či počuješ? — šeptala mu Anna, keď vietor tu i tu privial ku nim silnejší hlas, — bože môj, bože, len aby sa šťastlive skončil tento hrozný deň!

O pekných vlasoch Pérovských dievok.

Ach, keby radšej neboly narástly tak dlhými, tak krásnymi a hustými tie povestné zlatožlté vlasy Périch dievčat, ale radšej pretvorily sa boly v lan, alebo vypršaly boly po jednom.

Keby boly lanom, utkali by ich v patelát, keby boly vypršaly, bola by sa matička zem, tam, kde padlo z nich po jednom, nazdávala, že to rajska trávička, ktorá jej na novú jar vzíde rozhojnená.

Ale takto čo sa stalo. Neborák starý Péri!... len na čo ich aj pustil z domu, bez dozoru, v taký ďaleký svet?

Pekné dievčice kdesi v Čerháte žaly na úkol. A tam ich zastihla veľká potupa.

Kata, staršia, žala a mladšia Judka len sberala hrste do snopov, ktoré potom viazal za ňou svalnatými rukami obratný Števo Čató, a koľkoľvek ráz sa dievčina zohla, i jej rozpustené lietajúce vlasy zdaly sa jeho omámeným očiам, sta by boly snopom, zmeneným v zlatý oblak.

A potom zase snopy pretvorovaly sa mu v také, akoby každucký z nich bol žltuškými vlasmi Judky Pérovskej.

Kdežto Števo Čató nespí takto dvojako vidieť; je už ženatý a jeho žena ani není z tých najposlednejších, hľa, tamtá vysoká pri svižnej Kate Périho. (Iha, na moju pravdu, ešte si nejak poreže kosákom ruku!) Tak nepokojne sa obzerá na muža. Alebo ho veľmi rada má, alebo má veľké podozrenie.

Oblukom švihajú sa kosáky v rukách žencov, chrapštia obilné stebľá, struisko sa zväčšuje a na ňom odkryté zostáva vtáčie hniezdo; drobné žlté prepeličky zvedave kukajú, kam sa podela tónistá slamená húština? Nuž a ich matka, chuderka, tá sa ešte len zadiví!

Judka odviazala si s hlavy šatku a zastrela hniezdo. Podľa nej ich potom najde, keď pôjdu na večer domov, do tých čias však nech ich zastieňuje.

Ale Števo uchytil ju odtiaľ a schoval si ju na prsia. Čiže to bola milušká šatôčka. Pálila ho, šteklila. Bola teplá ešte od mláďatiek a nabratá vôňou tých hodvabných vlasov.

— Nepoložíte hneď nazad tú šatku! — osopila sa na neho Judka rozhnevaná.

— Dám ti ju za jeden pyštek! — zahlesol Števo Čató náruživé a tak tuho zatiahol povrieslo, že sa ono pretrhlo vo šesťtoro.

— Chodzte volakde! Nehanbíte sa?! — hovorí Judka začervenalá. — A čo by som nikdy viac neuvidela svoju šatku!

Odvrátila sa nadurdená, akoby si ťažkala pre odvážlivé slová. Daj sa mi bože, neni to celý svet, nech si ju vezme, jesto tam ešte dosť šatiek, odkiaľ je táto.

— Ale je len dobre vtáčkovi! — vzdychol si Števo.

Judka sa nespýtala, prečo mu je dobre. Mlčala.

— Môže si robiť iné hniedzdo, keď sa mu jedno znepáčilo.

Judka sa nespýtala, na čo to myslí, len sklonila hlavu.

Števo i nazajtra márne si pýtal pyštek, ale keď potom napozajtri šli domov, dolu na roviny, kde ich zakrývala vrbina pred žencami, idúcimi za nimi odrazu oblapil Judku vôkol štihlého drieku a nevypustil ju do tých čias, kým si žhavým bozkom nevymenila šatku.

Daj sa mi bože, neni to vari celý svet, jest tam ešte dosť bozkov, odkiaľ pošiel tento.

Števo sa ale smial v sebe: „keď už raz začalo zrno pršať, dozrel klas celkom.“

Potom povedal nahlas:

— Keď budú hlásiť polnoc, buď v zápači za kostolom. Ja budem tam ešte skôr.

Deva sa obzrela polakaná nazad.

— Potichšie hovorte! Ak vás počuli?

— Prijdi bosá, — šepkal jej, — aby ti nepremokly čižmy; dla nich by zvedeli na na ráno. A maj krátku sukňu: dlhá by sa ti umočila rosou.

*

Po štyri, po päť ležaly dievky a ženy pod šupňou a noc zastierala tento čarovný obraz. Iba

čo hviezdy hladely s horá, kým dolu v za-
žmúrení zotrúvaly pekné ženské oči. To je už
tak, hviezdy musia naveky byť.

Pred prvým kohútym spevom sa Kata
Périho prebudila, spala v prostriedku, medzi
Judkou a Čatóvkou; zbadala, že nespí ani
jedna.

Zpod hlavnice Čatóvky, ako sa tak pre-
hadzovala, vykĺzlo sa čosi blýskavého. Kata
vec ohmatala: boly nožničky. „No táto ne-
bodaj akúsi porobeninu vražila práve.“

Po kohútom speve sa Kata zase zobudila,
ale po Júde a Čatóvke zostaly len miesta.
Vyskočila zdesená. Kde sa jej mohla podieť
sestra? Akoby bola čula mätné hlasy, ale
viac i z popudu, bežala do krovnej zápače za
kostolom, kde našla Júdu skleslú, sťa bez
života.

Tráva dovôkola akoby bola bývala povy-
šivaná zlatou výšivkou, skvela sa Júdinými
vlasmi. Odstrihli jej ich od samého koreňa.
Pomstivá ruka celý chl p vylúčila do povetria
a vetor ho schytil, ako zbytky rozpadlej sa
vlasatice a samopašne rozniesol vlasy po
zemi. Podlávená tráva prijala ich čo svoje
sestry a vďačne dovolila im usadiť sa po-
medzi seba.

Kata porozumela všetkému.

— Vstaň. Poďme odtiaľto! Zavediem ťa
domov, k otcovi.

Ale mohli ísť len po susedné mestečko.
Júda ochorela horúčkou a po celé dni musela
preležať medzi cudzími, vzdialená rodnej
viesky. A Kata ju opatrovala, obstarávala.

Keď sa im minuly všetky peniaze i zbytočnejšia odev, nemaly už iného majetku, iba tie vlasy, čo Kata posbierala za kostolom, tie utešené zlaté vlasy, do ktorých sa zaplietlo srdce Števa Čatóva a ktoré odstrihly jeho ženine nožničky; a či už len polovica tých vlasov bola. Keďže mohla byť hanba z toho, čo bolo také roztomilé, vari mohli by byť ešte aj peniaze.

Katka trasúca, s nádejou vošla do vlásenárskeho obchodu k židovi.

— Kúpte tieto vlasy! Boly mojej chorej sestrine. Potrebujeme na liek a nemáme peňazí. Ale kúpte ich razom. Musím sa ponáhľať. Zanechala som ju o samote doma.

Obchodník mrdol plecom, nemôže ich potrebovať samy o sebe, jest ich málo a k tomu sú ešte i zvláštnej farby, nemohol by ich ani smiešať s inými vlasmi, ale ponevác i Katka má takisté, obidvoje už môže odkúpiť, za dobrú cenu.

Deva zbládlá, smutne pozrela sa do zrkadla, vzdychla si a sklonila krásnu hlavu — ako klas pod kosák.

Zadychčaná došla onedlho domov, ale chorá už nebola samotná. Izbou prechodil sa zamračený starý Péri. Prišiel, (potrafil hneď), lebo zvesť mu pošepla, čo sa stalo a roztrpčenosť nutkala ho na cestu.

— Kde sa podely vlasy tvojej sestry? — spýtal sa vchádzajúcej dievky nazlostený.

— Odstrihli jej! — odvetila Kata vzdorovite, pristúpiac k posteli, akoby bola hotová brániť tú, ktorá leží v nej bez pamäti.

Péri zamĺkol, ale potom odrazu divoko uprel vytreštené oči na Katku.

— Nuž a tvoje vlasy že sa kde podely?

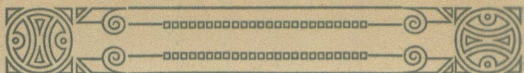
— Odstrihla som si ich! — riekla boja-
zlive a vyňala zpod zásterky sklenku s liekom.

Starý si zavzdychol, potom dlho hľadel to na jednu, to na druhú zo svojich dievok. Jedna z nich, ktorá stojí pri posteli, je taká červená, ako ruža, druhá, ktorá pri nej stoná, je taká biedna, biela, ako ľalia.

A predsa tú, ako ruža, poľutoval radšej. Pošiel ku nej, pohladil ju po otrčalej hlave, s nežnosťou, s láskou:

— Úbohá moja Kata! Tebe vlasy ešte narastú...

Kam zmizla Magdalena Gálovská.

Daj sa mi bože, majú sa Bodočania aj čo chváliť so svojim medokyšom! Keď sme si zvykli na obyčajnú vodu, teda pijávame obyčajnú a nebažíme po ich medokyši. Voda ako voda! Márne im stojí nad medokyšom sv. Vendelín, obhájca chotára, mali veru s ním už viac nedobizne, ako radosti.

Je síce pravda, že je voda tuhá: vrabca, lastovičku zaraz omámi, zadusí, ak neleteli dosť vysoko ponad ňu, a mŕtvi spadnú z povetria do nej. Veru mnohým vtáčatkom bola už hrobom. Lebo načo brodí sa nízko ten, koho údelom je výška.

Ani to je nie klam, že keď Brezovani prechádzali v húfoch na mlatbu, jeden zasmedený z nich načrel si jej za širák a ako preglgol hodný dúšok, zvolal celý vyjavený:

— Eudia boží! Víno, nech som Kubo, ak je nie víno!

Ochutnávali ju rad-naporad. Pravdaže je víno, len je trochu prekrstené.

Dychtiví obklopili prameň, a v domnienke, že nadapili na hojnosť skutočného vína, na-

súkali sa a dali do skoku i spevu vókol studne, tak že celý Bodok shrnul sa na diváky.

Ale pre studňu bolo i trochu nepokoja. Keď sa totiž súdili s nimi Majerčania o reštauráciu chotára, a potom vyhrali horné lúky, tak že teraz i studňa patrila do ich chotára, a fiškál okrem toho priradil ešte i novú požiadavku k processu za užívanie medokyšu, ktorého požívanie počas dvadsaťsedem rokov denne zapríčinilo na zdraví každého Bodočana neoprávneného osohu za jeden zlatý menovej hodnoty, následkom čoho teraz škodu majú Majercom vynahradiť istou okrúhlou summou.

No a akže takto prisúdi im i slávna stolica, to popláva celý chotár na studňu, a nebudú mať ani vlasa na hlave svojho.

Odobraných lúk by už ani neľutovali, a za svätého Vendelína tiež si vzali zadostučinenie, vyrežúc naň, že: „Ponevác tento svätý bol postavený na trovy mestečka Bodoku — hoc i stojí s kaplnkou a so všetkým činom v majerskom chotári, predsa stráži len bodocký chotár,“ ale veru pre studňu, vlastne pre novú požiadavku bol veľký strach v mestečku.

A ani neviem, aký by bol býval koniec, keby sa neboli vzpomätali a nenajali si aj oni advokáta, ktorý im potom späť vypravotil niekdajší chotár.

Ale keď sa nebezpečenstvo takýmto činom i pominulo, diablovi predsa zbudlo kus slobodného chodníčka k jeho podnikom.

Lebo česť buď všetkým partám, keď sú

čisté — sú čistušké, ale niekedy márne by sme ich zdobili-krášlili; čo je pravda, je veru pravda, že z bodockých dievčeniec nikdy iné nebude, najviac ak bodocká nevesta.

Z iných dedín ver' mládenci sem neza-blúda na pytačky, ba ešte i bodockí mládenci, ak môžu, z cudzej dediny berú si dievky za ženu.

Počestnosť bieleho pohlavia je tuná taká, ako šuchorivé rákosie: korunu má nakloňujúcu, byl' mizne v močiari. A i tomuto je len — zaveriť bych sa chcel — studňa na príčine.

K nej si zachádzajú dievky s krčahmi, a pri nej ich vyčkávajú šuhajci. Kyslá vodička je príčinou veľa sladkých schôdzok, a veľa trpkých olutovaní.

Device tiahnu sem ako pávy, vo vycifrených oblekoch, v šuchotavých sukňách, hrdošive, záletne, so strelou v očiach. Kto touto cestou chodieval rok-dva — veru toho čert už svojim nazýva.

Tam je (aby som nejak nezavadiť o Kláru Vérovu, Judku Pérovu)... len prípad tichučkej Magdaleny Gálovej. Lebo veru tomu nie je tak, ako sa nazdá a rozpráva Gálka, jej mať... Podobné stareny pri myslení majú rebríček od srdca k rozumu!

Magdalena bola ako decko ešte červenajúca a stydlivá, a boh vie, kým div sa to stal s ňou, že zrazu zamyslela si toľko chodiť na studňu.

Bolo to vtedy, keď do dediny zavítali priekupci koní a častúvali v krčmách. Naj-

živší z nich, akýsi Ďuro Jás, ktorý často vykukával a vychádzal i pred dvere, práve zastihol Magdalenku, keď išla na vodu.

Neúrekom, bol to šuhaj rúča chlapina. Prichádzaval rok po rok a skupoval najlepšie kone. Niekedy po desať, niekedy aj po osemdesiat kusov. A podľa neho mohlo sa vedieť i to, či sa tohoto roku sbijú králi alebo nie?

Vdova Télová istí, že chlapík veľmi si vzal na mušku nezralú Magdalenku... Predvčerom sa ešte len shovárali, dnes ju už i uštipol. Je pravda, že ho Magdalenska čapla po ruke, ale dnes ju už aj vybozkával — a pravda je, že ho teraz ani po pysku neuderila.

Avšak rečiam Télkiným aby človek veľmi nedôveroval, zvlášte keď je reč o Magdalene, lebo je ona nie tak vychovaná, ani nie z takej fajty... I jej matka je počestná osoba a dcéru si tiež na úzde drží.

Ale je predsa trochu podozrivé, že sa im od istého času tak veľa vody mína v domácnosti. V ten samý deň Magdalenska i tri razy ide na studňu. Doma nemá pomeškania; všetko čo robí, robí naopak.

Stará Gálka zachodila sa hnevom.

— Už zase titleš ten krčah? Kde že sa s ním pochabíš? Čože máš za prácu naveky pri tej studni? Rada by som vedel, ha?

Tvár Magdalensky sa začerveňala. Za svet by nebola mohla škrknúť slovíčka.

— Neshodíš naskutku ten sviatočný pruslak?! Hej, strela sa ti, ty čertovo koleso, ako si sa opovážila vziať na hrtan tú hodvabnú šatku. Nuž či je to na stredtýždňa a pre

dieťa počestných ľudí? Shodíš ju dolu, ale razom! Ja som šatku nekúpila ani pre Dolný ani pre Horný koniec. Ale som ju kúpila do chrámu Pána, na pondeli. Nech sa plní svätá vôľa Pána v tej hodvabnej šatke...

Magdalena sa rozfňukala a bojácne, s triaškou vyzliekla šaty.

— A teraz sa mi prac s očí!... Ale to ti povedám, aby si mi nezahlušila ten biely novučičský krčah... Pane Bože, však je to už tretí krčah od Veľkej noci... Lebo ak mi ten krčah rozbiješ, viac sa mi nevráť domov! Ej, nevráť, lebo ako je pravda, že sa volám Gáلكov, tak isto pravda je i to, že ti hnáty dolámem! Či počuješ, há, sobuj odrazu aj tie čižmy!

Vyplietla si z dlhočizných čiernych vlasov hodvabnú stužtičku a sobula i pekné čižmičky. Šla len tak bosá, ako chodievajú želiarske dievky. Trochu rozmýšľala, že by vari ani nemala ísť, ale potom predsa odišla. A nohy, či skôr srdce viedlo ju mimovoľne k prekliatej studni.

Zmrákalo sa. Hlásnik, Jožko Čúri, práve hrbil sa pod zvonickou na konci dediny a vyčkával, kedy dôjdu s čriedou pána farárove kravy, pretože punktové odzvonenie v Bodoku záviselo od ich príchodu.

— Kam sa ponáhľaš, Magdalenča?

— Pre vodu, strýko! Ako sa máte?

— Ďakujem ti, dievka moja. Len tak aby čert nezávidel, lepšie som sa nikdy nemal. Najväčším mojím žiaľom teraz je to, že ztrá-

cam mojich dobrých patrónov, priekupcov koní.

— Či vari odchádzajú? — spytuje sa Magdalena ako bez dychu. Ačkoľvek vedela, že už odídu.

— Tam hľa idú... Len to si ťažkám na nich, že nekúpili môjho koňa... a bol by som im ho veru lacno predal.

— Jakého vášho koňa? — spytuje sa dievka, ale bola už ako na ihlách.

— Nuž môjho, Magdalenka... Koňa svätého Michala, čo odletí dakedy s mojou dušou, hehehe. Toho som im ponúkal, hihhi!

— Vy naveky pestvá stvárate, strýko! zvolalo dievča a odbehlo najbližším priechodom cez Čilovie humno a záhradu na lúku k medokyšu.

Pri studni, keď došla, nebolo ani duše. Vyňala pekný biely džbán, uviazala o jeho ucho tanistrový motúz a s detskou úľubou poklepajúc naň, spustila ho, ako obyčajne s veľkou pozornosťou do studne.

Pokým sa džbán naplňal, bolo počuť, ako blboce voda, ale ona veru ani nespozorovala, že sa už naplnil, jej oči neprestajne sledily hradskou; veď odvtedy by boli mali už dôjsť priekupci!

Ba či ju pozná Ďurko s cesty? Jaj, ak ju pozná! Ale beda, ak ju nepozná!

Ale ju veru poznal. Vari nemal zato také trnčie a prešibalé oči, aby ju už z ďaleka nezočil hoc i zpomedzi tisíc dievok.

Šiel na poslednom voze a hneď ho pristavil i letel k studni. Práve dobre došiel,

mohol pomôcť na pleciah Magdalene tanistru s krčahom.

Neborke triasly sa ruky a nijak si nemohla sviazať konce tanistry na prsiach. A ani si ich dobre nenapravila popod pazuchy.

Ďurko Sás sa načiahol a napravil jej ich. A keď už tak nablízku šmátral rukami, teda s jednou príležitosťou aj obvinul jej krásny driečik. Bolo by to veru už raz škoda zamieškať.

— Jaj, nezabíte že mi krčah, pozor dajte! Lebo potom mohla by som sa ani neukázať domov!

— Však ja by som iba to chcel. Čo by si nikdy nešla. Ani nechod, keď ti hovorím. Poď so mnou, Magdalenka!

— Nerozprávajte radšej pochabstvá... lebo hneď zutekám!

— Sebou ťa vezmem, ak chceš. Budem si ťa vážiť, budem ťa rád mať. Nedovolím pofúknuť ani vetru na teba a oprášim ti ešte i to miesto, kde ťa usadím.

Jeho náruživý hlas akoby bol býval búrnym vetrom, na červeno rozpálil Magdaleninu tvár.

— Nie... Nehovorte tak. Ani ma nezarmucujte darmo... Vy máte už ženu. Hovorili to všetci...

— Prisahám ti, že len teba milujem... nikdy som ešte nikoho tak nie. Odvediem si ťa... odvediem na také miestočko, kde nik nebude vedieť. Tam si budeme žiť vedno.

— Nepokúšajte ma! Bože, neopúšťaj ma!

— Miluješ ma aj ty, vidím, márne by si

sa tajila. Pod teda, netras sa, sadni si chytro na voz, žiaden ťa neuvidí.

Ale hľa, hľa... Aká to zlosť práve teraz! Proti nim dochádza kravská črieda. A na hrdle Gálovskej Rysuli zavznal zvonec, tak milo, tak známo. Rysuľa práve prešla tadiaľ, popred nich, a svojimi veľkými krotkými očami divne pohliadla na Magdalenu, ba poobrátila k nej ešte i svoje zvráskavelé hrdlo.

— Hľa, Rysuľa! Rysuľa! Domov ma zve naša Rysuľka!

A dievča silou-mocou vyprostilo si ruku a utekalo za Rysulou domov.

Ale ako so sto krokov prešla a prebúdla nebezpečie, nemohla odolieť, dojdúc k najkrajnejšej stodole, aby sa ešte raz neohliadla späť na Ďurka... raz, naposledy. A jako sa tak chytro obzrela, ó, bože-prebože, uderila krčahom o vyčnievajúcu hradu. Jaj, hádam ho už aj rozbila?!

Nemala času ani spozorovať, len sa obzrela na Ďurka, len toho videla a na ľaliovej tvári cítila jeho bozk. Iné necítila, hoc jej voda premokala tanistrou, presiakla na košeľu a čurdžala dolu suknicami. Tenušké patelátové plátno pomaly oblepilo sa vôkol drieku a čezeň presvitla jeho podoba, ružovosť...

...Ejha, aby že ti, aby že ti... Ved si si, dievka moja, zabila krčah! — ozval sa odrazu zpoza chrbta strýčko Čúri. No však tebe mať dajú doma!

Chlapík práve odzvonil, a ako spozoroval,

že si Magdalena preľaknutá habla na chrbát a celá obľadla, zľutovalo sa mu srdce.

No len sa neboj! Ja pôjdem vopred a udobrim ti mater, však ju poznám, že je ona hrozná dračica. Len pozaostaň trošička.

Magdalena zaostala, pooprela sa o vyčnievajúcu hradu, o ktorú rozbila krčah, a zahľadená mlhavým zrakom dívala sa, môže byť, že do ničoty, môže byť, že smerom k medokýšu.

Večerné šero pomaly zahalovalo domy i tráviny. Ktoré najdrieť ztrácaly v ňom svoju farbu, potom i podobu.

Môže byť, že Magdalena ani nevidela, ako sa jej mladý človek od studne vždy väčší a väčší nablízuje. Môže byť, že keby ho bola spozorovala, ani by ho nebola dočkala, ale ani to je nie nemožné, že len práve jeho pozorovala, jeho očakávala.

A mrak zčernieval vždy na tmavšie, zastrel, zahalil i Magdalenu. A viac s nej ani nezmizol. Pokrýva ju i teraz. Zmizla bez stopy, niet o nej ani vidu ani slýchu. Žiaden ju viac neuvidel, žiaden sa s ňou neshováral.

Chudera mati ju už roky oplakáva a zhrýza sa nocami, nespiac: že len ona bola jej na príčine, bola mohla vedieť, že to tichučké, krotké neviniatko nakoľko si pripustí k srdcu jej hrozbu. Pre mizerný krčah neopovážila sa prísť domov, tára sa svetom. Či to niekto dakedy takéto voľačo slýchal?! Hej, ten krčah, nešťastný krčah!

A ľudia ju nezarmucujú a neprotirečia jej.

Ačkoľvek môže byť, že sa nielen krčah rozbil... a nielen ten bol slabý...

...No veru je škoda vychvaľovať sa Bodočanom s ich studňou. Veru by bolo lepšie, keby ju zahádzali zemou, zašliapali... Mnohým vtáčatkom stala sa cimiterom, že nízučko letely... a ešte horším cmitera mnohým bodockým dievčatám.

Bývalé baranča.

Začnem od toho dňa, keď v Bodoku zvonili proti mračnám. Jozefovi Čurimu navrelo na dlaniach plno pleskúrov, kým zahnal od chotára čierny hnev boží, ktorý sa blýskavica márne namáhala zbarviť na červeno svojimi úzučkými stuhľami.

Všetko tušilo blízke navštívenie božie: husy povyplašúvaly sa zo sedísk a trepotajúc krídlami, gágaly, stromovie s praskotom sa prehybovalo a víchor smietal cestami prach, srdite habajúc ho vozvysok. Žltý kohút Dory Čökovej vylietol na strechu a odtiaľ kikiríkal, kone v koniciach erdžaly a ovce shráknuté do klbiek plašily sa vo dvoroch.

Lež vyzváňanie, ktoré velebne zavznievalo vo víchre, zavrátilo nebezpečenstvo, iba čo sprchlo trochu dažďa, ktorý ale viac osožil, ako poškodil. Divo naháňajúce sa vlny obilia a kukurice sa utíšily, nebo pomaly vyjasnilo, iba riava rozvodneného Bádu, ktorá sa strme a s hukotom valila poza záhrady, prezradzovala, že tam hore, okolo Majerov a Čoltova,

padol veľký ľadovec, ba akiste pretrhly sa i oblaky.

No, akže sa ten potok ani teraz nevyleje a nevytopí Bodočanov, ako sysľov, teda je len predsa šťastie, byť katolíckou obcou na luteránskom vidieku.

Breh potoka oživil a tu i tam mihol sa kopáč alebo motyka. Ba starý Paľo Šoš pri-niesol si i čakan. Gazdovia brázdami spúšťali stajčenú dažďovku do potoka. Hej, aby sa len dáko nevrátila, ešte i s príbudkom!

Riava mutná valí sa nadol a strháva nie-len listvu spodkov nábrežnej hustej vrbiny, ale ulamovala i konáre, s ktorými obielovala kôru pňov a tu i tam odvažovala i kusy pod-mytej zeme, ktoré rozmáčaly sa úplne vo vode. Ak potok takto roztopašiť bude aj nocou, o svite prerývať bude chotár už širšie koryto a hadiť sa bude i hodne nových prúžkov potoka!

Vo vlnách plavily sa hrady, dvere, všeli-jaké domové náčinia, záčiny, šupy so striech a obločné krídla. (Voda kdesi sobrala celé stavania!) Potom dohnaly vlny petrenec a za nim valila sa akási štvorhranatá klada...

Práve zasvietilo na ňu mesačné svetlo... A už je to veru nie žiadna klada, ale pekná tulipánová truhla, a, hľa-hľa, aký to zázrak, na nej ako si utešene ležká malé barančiatko.

A veru je ono, teraz ako truhlu zahnal vietor ku brehu, od Tóthov-Perňovcov, celkom dobre rozoznať, ako sa zdvihlo na predné nôžky, zadné majúť popod seba. Je bieluškej vlny ako ľan, s dvoma čiernymi šplahmi na

chrbtovine a s červenou stužtičkou na hrdle. Čiže ho volakde, nebožiatko, veľmi rád mal volakto!

Tak si trpezlivo leží na hombálajúcej sa truhle, sta by ho niekto z dobrej vôle kolísal, a hoc i niekedy pozamrnká, i to len preto, že je hladné. Nuž ale tu sa napokon ešte i nažrať môže, akže truhlica nejak trafi dohonif petrenec, ktorý nie je ani tak zrovna ďaleko... tam sa práve zvrta popri Périch stodole! Nože, hajde, za ním sa, stará truhlica!

Dívali sa za ňou, že sa zase ukáže na otáčke, ale nemohli ju vyzreť. Patrne zmizla vo tme, alebo ju snád idúcky vytiahol na breh Paľo Šóš so svojim čakanom... ako sa to na ráno dozaista ukáže.

Avšak ráno milý človek tvrdil, že bol síce tam, ale barančata žiadneho nevidel, čo musí byť aj pravda, keď to hovorí taký majetný a vážený človek, ktorý si veru už i dnes máli hodnosť poľného kapitána a na takto rok. ak dožijeme, bude rychtárom.

No ale keď je už reč o barančati, predsa je len divné, že kým Horničania všetci vedia o ňom, pri Šóšovej záhrade odrazu zmizne bez stopy a z Dolničanov ho už žiadny nevidel.

Nakoľko sú v dedine zlé jazyky, už i z rána, na svätej omši, zdržiavaly sa iba práve vtedy, pokým slinily karty modlitebných knižiek, kdežto bolo by sa im bývalo treba radšej poďakovať sa Pánu Bohu za jeho šetrnosť a ochranu, že nestihol pohromou aj

ich obec... ale, hovorím, nakoľko jest tu zlých jazykov, i sto sa ich odrazu pohlo, aby — ako na riedčici — osievaly a znosily statočnosť iného.

Hneď začaly upodozrievať Paľa Šóša, že iba on vytiahol truhlu, žiaden iný! Ale, verabože, Boh nespí, a zlý oheň neutuchne, aby to všetko malo len tak zostať. Najde sa truhlegazda, už odkiaľkoľvek.

Suškaly-povrávaly si že, (ozaj, kto by mohol také niečo z prsta si vycicať?) v truhlici bolo toľké a toľké množstvo starých strieborných toliarov.

A čo je pravda, je veru pravda, všakový môže byť aj starý Šóš, lebo „nápoja milovný“ Ďuro Móčik, gózenský kušnier, čosi takého spomenul, keď bol nedávno tu, že veru o tejto veci, keby tak nemusel, ako musí, na ústach mať zámku... Kto ho teda vie? Nuž ale, hovoriť o strieborných toliaroch je len predsa bláznivosť.

V truhlici nebolo ani len brka, ale (dnes sa to už vie) bola v nej výbava peknej Agnesy Balovej z Majerov: tri perkálové sukne, z nichž jedna bola z dvadsiatich rífov, šesť šaták-olejovôk, dve veľké na hrdlo, prusľak so striebornými sponkami, desať patelatových opleciek a okrem toho sviatočná kabaňka a jedny rámované čižmy, celkom novučičké-nové, ešte neboly ani podkovičky na nich. Chudera Agnesa Balovská, všetko, čo mala, mala v tejto truhle.

Teraz, že povodeň sobrala hájnikov dômok, sobrala i jej vydaj. Bez kabaňky len nepôjde

pred oltár na posmech sveta. Už mala hotové všetko, a jako horko-ťažko, po službách, si ponadobúdala kus po kúsku svoje šaty. O vínobraní by už bola bývala svatba, aspoň tak povedal v poslednú sobotu sám mladý zať, — teraz však môže byť voľakedy alebo nikdy.

Hej, aký to žiaľ a smútok, keby Mišovi Balovi bola stála chalupa, iste by ju bola odniesla záplava slz a vzdychov, neodniesla ju však len preto, že ju odniesla už voda. Agnesa má si vyplakať svojich dvoje lesklých očí, kdežto aspoň ona by mohla potešiť úbožiatko Bórču, ktorej sa tak nemilobohu ztratilo barančiatko, strakavé Cukríčťa, s ktorým sa bavievala, spávala... Dobré že ten pluhavý Bád zaplavil i lúky;... i tak niet už toho, čo by zožralo s nich zelenú trávičku, lebo milé-premilené Cukríčťa je už tatam...

Ako utešene mrdkalo chvostikom ešte včera a poskakovalo na slniečku i oblizovalo drobnú dlaň Borčinu, obdivujúc si ju vlúdne krotkými očami, akoby bolo cítilo, že ju vidí naposledy.

Ale ak ho predsa nájdú, prinesú?

Po týždňoch i prišla nejaká zvesť o plávajúcej truhle, na ktorej sedelo baranča, vytrvale, akoby ju strážilo. Videli ho v Čoltove, ba ešte i v Bodoku, asi dopolnoci potiaľ ju niesla zúrivá rieka.

No ak je tomu naozaj tak, to nemohlo ani inšie byť, ako poklad Balovie dievčeniec!

Baló sa hneď aj pohol. Však on vynajde

spravedlivý majetok svojich dcér, hoc si po samé kolená zodere nohy!

A tu pridala sa v Bodoku tá ostuda, že prekútali dom najzámožnejšieho človeka. Bože môj, však je len veľiký pán ten zákon! Bol tam sám rychtár s boženíkom, ponevác Mišo Baló stopoval klebety a následkom nich obrátil sa k vrchnostenskej moci.

Ale nemalo to výsledku: v dome Šóšovom nenašli ničoho. Baló najedovaný vracal sa domov, dievky vyšly mu naproti až hen na chotár a ani keď by bol býval na jarmoku, by ho neboly mohly väčšmi očakávať.

— Tu je baranča? — opytuje sa Agnesa priduseným hlasom. Pane Bože, akožeby sa bola opovážila skôr spýtať o svojej truhle! Hádam by aj omdlela, keby tak náhle počula, že ju našli.

— Ani jahňa, ani truhla. Hoc rychtár všetko poprehľadával pri tom človeku, ktorého mám v podozrení.

Dopodrobna vyrozprával, čo vedel. Anna len vrtela peknou hlavou, akosi mu zazlievajúc.

— Vy mocný, šli ste naproti nemu s mocou, teraz pôjdem ja slabá — riekla spurne, — a potuteľnosť bude mojou zbrojou.

Neozvalo sa iba malé dievčatko. Ačkoľvek ešte aj ono tam bolo, ono: najslabšie.

Po celý týždeň chodila-blúdila preč Agnesa, vyhľadávajúc a každého sa vyspytávajúc. Zašla i do Gózonu, kde mal Paľo Šóš vydatú dievku, akže sú jej tam šaty? Ale nevyko-

nala ničoho, ba naposledok ešte i ochorela a museli prísť pre ňu do Bodoku s vozom.

Nuž, hľa, daromná bola i cesta Agnesina. Nepomohla ani moc, ani potmehúdstvo. Moc zlodejov je ešte väčšia, ako ony.

Ale keby sa vari bola pohla sama pravda, nepreoblečená, nie okľukami a nie s obuškom v hrsti, ale iba s holými rukami?...

Teraz však bolo po všetkej nádeji. Škoda bolo i krížom slamy preložiť v tejto veci, lebo sa iba zhoršúva.

Neborka Agnesa, nielen že utratila svoje celé veno, ale ešte i o zdravie sa pripravila.

Keď — vložiac na sedisko do voza perinu a hlavnicu — išli pre ňu, starý pojal i Borišku, aby videla i ona kus sveta. Je už dnes-zajtra osemročná a ešte nebola z dediny ani na krok nikdy, len doma, za matkou, maznanča, naveky... ale čože ja to hovorím, však už dávno nemá matky, chudiatko!

O Agnesu väčšmi sa báli, než akou bola nebezpečnou choroba a všetci traja (ona preto, žeby ju voz nejak nedodrgal) šli pešky dlhou, kamením vydláždenou ulicou, že si potom pri zvonici vysadnú Agnesa medzitým tak lahulinko stúpala, žeby vyvládala hoc i domov. Na moju pravdu, škoda bolo voza!

V tom, ako tak zahýbajú cestou popred Čorbovcov, zpoza šupne Paľa Kočího ide proti nim celé predstavenstvo obce, najhlavnejší ľudia, medzi nimi i Paľo Šoš, sviatočne oblečený, v novučičkom novom bekeši, ktorý

mu na prevlečenej stuhe visel s pliec. Aha, ozaj — tuná dnes posviacali nový kostol.

— Hľad, Boriška! Obzri si dobre toho vysokého chlapa s dlhými vlasmi — šepká svojej sestričke Agnesa, — ten ti, hľa, vzal Cukríčťa.

Slávni úradskí došli práve pred obecný dom a pretože Fero Šánta-Radov poznamenal o streche, žeby ju bolo treba pokryť novými šupkami, zastali si dedinskí hodnostári a znalecky obdivovali strechu. Už je to len predsa zvláštno, že sa všetko tak kazí na svete, ešte len aj obecný dom!

Borča bojzlive hľadela na pokázaného jej chlapa a veľké modré oči cele sa jej zalialy slzami.

— Nože ma neomykuj! — osopila sa na ňu Agnesa a pustila jej ruku.

— Ja ťa nie... len som sa zatriasla... Akoby som si bola Cukríčťa zočila bežať naproti sebe vo vzduchu.

Medzitým aj oni došli obecného domu. Mišo Baló riekol svoje pochválen a šiel ďalej, Agnesa tiež nie ináče. Ale, hľa ti ho, ten skrčený pochábel, ten ver celkom blízko ide ku nim a ešte i osloví to mohutné chlapisko.

Ale, ale, na kieho paroma že je to!

— Ujček! — rieklo zvončiacim krotkým hláskom. — Vráťte mi môjho barančeka!

Radní pani popozerali jeden na druhého. Ozaj, čie je to pekné dievčatko smutnej tvári?

— Vráťte mi moje barančiatko! — opakuje a jej tenulinký detský hlások tak za-

hviždal povetrím, ako prakom zalúčený kamienok.

Paľo Šoš sa omrzle obzrel, potom si ale pohladil v zadu dlhé našedlé vlasy a sa vlúdne opýtal:

— Aké baranča, dieťa moje?

— Moje Cukríčťa s dvoma čiernymi fľakmi a s červenou stužtičkou na hrdle. Ale veď vy viete veľmi dobre...

— A čo, ja som nikdy nevidel tvoje baranča — riekol na očividom rozladený. — Pakuj sa ztadiaľto, hovorím ti...

Potom sa obrátil k členom výboru:

— A veru je toto už stará strecha, pán rychtár, veru tou preteká...

— Preteká veru, — ale i čez váš pokryv akosi sa tiež cedí, tak sa mi vidí. Nebodaj vám je niekde deravý, priateľko Šoš.

Výborný hodnostár sa po uši začervenal na posmešnú obvinu rychtárovu.

— Prisahám vám, pán rychtár, že v tejto jahňacej záležitosti...

Dievčatko zadivené pozorovalo výstup, ako si podráždený Šoš od zlosti ťadalej v zad posotil bekeš a vytrhnúc zpod neho ruku, zdvihol dva tlsté prsty do neba.

— Prisahám pred vami, tu pod holým nebom, na živého a jediného Boha...

Stuha však na golieri pri myknutí sa popustila a sama od seba sa rozviazala, a ťažký bekeš začal sa pomaly-pomaličky sošuchovať, až odrazu zpoza bedier padol na zem.

Boriška, vykriknuc, naskutku bola pri spadlej odevy.

Všetci pozreli na ňu. Ešte i na ústach
Paľa Šóša zamrelo nasledovné slovo prísahy.

A dobre, že zamrelo.

— Cukríčtiatko! Baranček môj! — zvolalo dievčatko bôľne.

Zohlo sa. Priložilo hlavičku na to miesto, kde sa videli na podšívke dva čierne šplahy...

Bola to zručná kušníerska práca a z peknej, načisto vypratej barančej kože bola celá podšívka, ale predsa najutešenejší bol na nej známy prostriedok s dvoma čiernymi flakmi.

Malá Borča Balova svojimi detskými slzami smyla ju ešte na čistejšie.

Gózenská Panna Maria.

I kresťanstvo sa preto tak veľmi rozšírilo že má medzi božstvami peknú pobelavú ženu, Jej krotká nebeská tvár pomohla získať ľudstvo. A rojčivým, snivým ľudom, ktorí v ňu veria, ona sa najviac ukazuje. Vychádza z hĺbky studieň, vynoruje sa z vln Báďu, alebo zjavuje sa v hôrnych tieňoch tým, ktorí sú dobrí a ktorých si ona zamilovala.

Videl ju už i Jano Prédovie, podobne i Súčka a nie ináč i Mišov Šántov-Naďov otec. Ale už i predtým sa musela zjavovať, starým, lebo nie bez príčiny vystavili v gózenskej kaštanovej hore deväť kaplniek s kalváriou.

Ale už ak má byť reč o Bádčanoch, z tých iba jedinej Hane Gughovskej je dopriato, že zjaví sa pred ňou Panna Maria a pohovorí s ňou zakaždým počas pútu pri svätej studni, lebo ona je najpobožnejšia zpomedi veriacich, a takým pekným kajúčno-dojemným hlasom prespevúva žalmy, že predspevujúci Jano

Mindég, ktorý nosieva ovenčeného Krista, ani nevie dosť prenaopakovať: „To je už hlas, doma, hlas kántorov to je nič!“

Ale ešte väčším obdivovateľom a zvelebovateľom mladiceinho hlasu a — kto ho vie, či nie aj niečoho inšieho: dvoch ružových líčiek a toho svižne sa na bedrách prehybujúceho driečiku, je Gabriel Čuz. Práve preto, že je rozhlásený pobožnôstkár, ktorému sa v pútnickej neunavuosti nevyrovná ani sama Hana Gughovská. Lebo to je už podozrivé, keď sa voľakto tak zčasta veľmi utieka ku svätým. Kto nazízava mnoho ku rychtárovi, nepohodol sa a súd má.

Povrávajú... Kto že to ozaj hovoril?... Aha, mlatci na Bizovie humne, že tam u nich, v Čoltove, kde vlani slúžil, bol sverený s dosť rúčou dievčicou, istou Marišou Kováčovskou, ktorej tak uchvátil srdce, že sa až zabudla pre neho. Statoční ľudkovia boli úplne pobúrení jeho chovaním; keď ju, vraj, urobil nešťastnou, potom ju opustil. A Mariša mu márne vzkazuje, že zomre hanbou, že jej páli parta hlavičku, nepodbá o ňu, ani sa neozre. Ej veru takýmto činom sa to neskončí pri peknom poriadku, nie ver. Odrazu prikvitne mu nešťastná stvora i s vyparatenou jej hanbou...

Len si dobre všimnite Gabriela Čuza, ako mu čosi potmehúdskeho svieti z drobných šedých očí, hoc akokoľvek usiluje sa ich vyvracať do neba. A keď mu spomenú Marišu, tvári sa svätým, vykrúca-prekrúca, že tak a takto, trochu by sa boli aj pozdali jeden

druhému, ale ona je luteránka, a on, tuhý katolík, ani nepomyslel nikdy, aby si ju vzal! Pravdaže, pravda, Gabrielu, kdeže by si Pán Boh takéto voľačo aj prial!

Ale toto, všetka česť buď Hane Gughovej, nebudaj ona naražila, lebo šuhaj je nevedomý a ona ho zaslepuje horlivosťou alebo nadpriadli pomer... Hej, Hana, Hana Gughovská! — a už, Pane Bože odpusť, ak hreším — ale veru akosi kulhá ten jej svätý život.

Je síce pravda, že i vstáva i líha s modlením a vo vrecku na sukni nosí i po päťoro pátričiek, a mechom v hlavu udretý jej muž, ako aj celá dedina ctia si ju, ako sväticu; a potom ani to jej nemožno upierať, že spriaznená je s nebešťanmi; keď býva niekto v tvrdzi, ona býva prostredníčkou medzi ním a Matkou Božou; ale je zase veľmi podozrivé, že z peňazí, ktoré skrz ňu odosieliajú všelijakí, božou károu prividení ľudia, poznala jedon Erža Bedovie u kartalského kupca, ten istý peniaz, ktorý bola ona sama poslala Panne Marii: Aj sa razom Hany opýtala, či jej ho odovzdala.

— To sa vie, že som ho odovzdala. A Blahoslavená Panna mi prisľúbila, že srdce tvojej matky obmäkší naproti Palkovi Súčovie. Vzala si tvoj toliar a ponížene sa ti poďakúva.

Bolo, ako bolo, to už veru žiaden nemôže vedieť, avšak to je predsa isté, že Panna Maria nijakovský nemohla zaniest toliar ku kartalskému židovi.

Ale na gózonskej púti jasennej o týždeň všetko ako-tak vysvitlo.

Boly pekné teplušké dni. Z Báđu putovali mnohí: Žofia Timárová v čiernom kúpenskom od päty do hlavy, starý Jozef Bizi, Böngérka, ba ešte len aj neznaboh Filčík s celou patorou (veru svet už ide celkom naopak!) tatam šla i tá ficfiric Klára Vérova, (že sa, pluba voláka, nehanbí ukázať medzi poriadnych ľudí!) a kto by ich tam mohol vypočítať, ktorí ešte; boli dobrí i mrchaví pomiešano a medzi nimi vari ani spomenúť mi netreba Hanu Gughovú a Gabriela Čuza.

Vela zástupu — asi tridsať processii — sišlo sa z okolia, Polovci z Gózonu, Bodoku, Kartalu, Silky, Tarjanu, z Belédu, Kesu, Čoltova, ba ešť len aj katolíctvo z ďalekého Majeru. — Čiže by o takomto čase dobre bolo vyárendovať pokladničky od kňazov!

Báďčani došli už pred samým mrakom a sotva že prekolenkovali deväť kaplniek jednu od druhej, nestačili sa ani rozhliadnuť po medzi perníkárov, kde sa najväčšmi hemžilo ľudstvom, hneď sa zmrklo, a tam, kde sa rozložili noclahom, väčšinou naskutku aj po-spali od vysilenia, len niekoľkí čo počúvali Hanu Gughovú, ktorá zázračné veci vyprávala o Gózonskej Panne Marii.

— A potom, potom... hovorte že, moja cipka! — nutká ju Filčíčka. — Čo ešte povedala Matička Božia?

— Všetko jej musím rozpovedať o Vás.

— Ó, ó, ó! — zacitkala si rapavá Anna Böngérka spevavým hlasom. Ale je len šťastný,

kto sa tak lúbi Bohu, ako ty! — Vari čo by som ti pod hlavu položila túto veľkú šatku, Ančurka? Zdá sa mi, že ti je tvrdo ležať, dušička. A ty Gabriel Čuzovie čoby si trochu pošťural oheň, aby sme mohli vidieť jej bohumilú tvár, keď rozpráva...

Gabrielovi to nebolo proti vôli: rozkrútil rozžeravelú štiepanicu a posvietil na jej husté čierne vlasy a zrak okuzľujúce dve jamôčky, ktoré akoby boli nejakými bezodnými priepastami na jej červených lícach, ktoré pohltily mu bývalý pokoj.

— Povedz že nám, moja kurka, aká je na pohľad Panna Maria? — vyzvedá sa jej ďalej Filčíčka.

— Jaj, to je ťažko rečou vyobraziť... počkajteže: belostná tvár, taká belostná, že až zrak omračúva, zlato-žlté vlasy, ktoré spadajú jej dolu plecmi, oči modré, smutno-bôľneho pohľadu, na sňaho-bielom pravom ramene, ktoré krváca od bodlačia, sladko spočíva dieťaťko...

— Pane Bože... malé Jezuliatko! Práve tak je vyobrazená i v mojej modlitebnej knižke...

A aj v bodeckom kostole! — dokladá ešte Gabriel a celý zduchovnelý načúva dychtively každému slovu Haninmu; ako Panna Maria prichádza i odchádza, ako ju obkľučúva niekedy oslepujúca žiar a inokedy zas býva v jednoduchom kartunovom odeve. Ale jedine ona ju môže vidieť, keď čaká o samote pod posvätným stromovým Bohorodičky.

— Uvidíš ju i dnes? — spytujú sa jej.

— Nevieľ; obyčajne ma zo sna zväva — odpovedá Hana a prichýliac sa ku Gabrielovi, pošepla mu do ucha: ale ty zato len prídi, tak, ako som ti povedala!

Zhasol už oheň, iba tu i tu čo sa zakmitne iskierka pod pahrabou; pomaly spánok pozatískal víčka; vatry povytúchaly i taďalej a celé zástupy pousínaly v Bohu na priestrannej čistinke, rozprestierajúcej sa popod horu. Bolo ticho, iba z lava šumela gózenská hora a občas zatrepal krídlami nočný vták. No pre tento hluk zbožní veriaci mohli práve tak spokojne snívať o oslepujúcej bielej tvári Bohorodičky, o zlato-žltých vlasoch... ako nespokojne sníval nespiaci Gabriel Čuz o ružovom obličaji s dvoma líčnymi jamkami, obklúčenom žúžolovo-čiernymi vlasmi.

Dovôkola beľely sa bodockí, tarjanskí, belédski — s tam tej strany ale Pán Boh vie, akí ešte pútnici. Medzi nimi často pohla sa jedna postava, akoby striehla v túto stranu. Gabriel zbadal, že i tam sa mrví-prehadzuje akási nepokojná duša, ktorá tiež nemôže usnúť a i ona díva sa hádam vo veľkú priestrannú ničotu, ako on.

Minulo hodne času, kým tam hor s kalvárie zahlaholil zvon. Zpomedzi žien videl, ako vystúpila Hana a zmizla vo tme: čakal ešte s polhodinky (tak mal naručené) a potom vykradol sa aj on.

Ponáhľal sa hore pírťou, porastlou kriakmi a bodlačím, niekdy zastal, aby si z nohy vytiahol trň a vtedy pozdávalo sa mu, akoby

čul za chrbtom kroky. Vari ide volakto za mnou? húta si. Ale kto by ozaj šiel?

Zadychčaný došiel pod stromy Bohorodičky. Hana ho už očakávala. Sedela na studničnej ohrade, poihrávajúc sa so svojimi rozpustenými vlasmi a obdivovala sa pri svetle hviezd vo vodnej zrkadline studne.

— Ale si dlho, Gabriel! No, hybaj už, sadni si ku mne! — šepotala mu unyle.

Gabrielove sivé oči sa zaleskly a hneď prisadol si ku nej, lež neosmelil sa objať ju.

— Prečo sa ma bojíš? Skloň si do lona hlavu. I ty si už z pravých vyvolených Božích, lebo napravila som ti dušu. Panna Maria nám privoľuje, aby sme sa radi videli.

— Naozaj? — zblabolal šuhaj s pôverčivou zbožnosťou a predsa akosi pochybovačne.

— Boh mi je svedkom ..

V tom okamihu akoby sa bol rozbil za oblakom mesiac, z ktorého náhle rozpadlo sa vo všetky strany množstvo žiarivých črepov, osvietiac pažiť.

Horou zavial rezký vetor. Konáre napokraj hája sa nachvíľu s šumotom rozvrelý a zas chlopkom uzavrelý...

...A pred ne zo stromovia vystúpilo čosi nebesky krásneho — ženská: belostná tvár, taká belostná, že až zrak omračúva, zlatožlté vlasy, ktoré spadajú jej dol plecmi, oči modré, smutno-bôľneho pohľadu, na sňahobielom pravom ramene, ktoré krváca od bodlačia, sladko spočíva dieťaťko...

— Matička Božia! — vykrikla prestrašená Hana.

Gabriel mlčky zastrel si rukami tvár.

— Beda mi, prebeda, Králica Nebies! Oh smiluj sa nado mnou! — zúfale bila sa v prsia Hana a padla na zem. Ja hriešna hriešnica, zvinila som. Kradla som Ti peniaze oklamávala v Tvojom mene...

Matka smutnej tvári sa krotuško usmiala.

— Do teba mi nič nenie, dobrá stvora. Gabriel, ty hľad, priniesla som ti synčeka sem, nechcela som ťa zahanbiť, tam, dol, medzi ľudstvom.

A potom trhano, so stydlivosťou pokračovala.

— Dostriehla som ťa... šla som za tebou a našla som ťa tuná.

Gabriel si prehladil lavicou čelo a bojažlive sa približoval k hovoriacej. Chlapčok práve otvoril oči a sa usmieval.

— Našla si ma, Mariša moja, ale ma nikdy už ani neutratíš, ak mi odpustíš...

Mariša na znak smierenia podala mu dieťa. Dychtíve habnul po ňom, ale ihneď jej ho ponechal.

— Nie, nie ešte! Nech sa nadívam na teba. Si taká pekná, veľmi pekná s ním!!

Doslov prekladateľa.

Polovci sa rozprestierajú na území medzi Hronom a Hernádom, pozdĺž Ipla, dolu k Matre a hore k slovenskému rečovému rozhraniu. Obývajú asi tisícpäťsto obcí v stoliaciach: Ostrihomskej, Hontianskej, Novohradskej, Hevešskej, Boršodskej, Gemerskej a Abaujsko-Torňanskej. Nielen zemepisne, ale i nárečove tvoria osobitný celok, prečo vždy budili zvláštnu pozornosť maďarských filologov a historikov. — O ich pôvode popísalo sa veľa neurčitého. Jedni považujú ich za Kumánov (Fejér, Hunfalvi), iní zas geneticky stotožňujú ich s kmenom Turkov a ešte iní, ktorí sa opierajú o miestopisné názvy Nyék, Tarjan, Kara, Kaza, Megyer atď., vidia v nich zbytky, poľahky potomkov rozličných drobných kmenov, na ktoré Maďari už v praveku mali taký vliv, že sa, ač boli úplne cudzorečové, ešte za pohanských časov úplne

pomaďarčili, a dla Vámbéryho tvorily vždy silnú hať proti nábehom uhorských občanov, hovoriacich slovenskou rečou.

Ako vidieť, maďarská veda nepodáva nám nič pozitívneho o tomto zvláštnom, zaujímavom lude a u nás záujmu oň niet, ačkoľvek nie neodôvodnene možno tvrdiť, že Polovci sú čiastočne pomaďarčení Slováci. Dr. S. Czambel napísal: „V severných častiach terajšieho maďarsko-rečového územia od prvých počiatkov Uhorska bývali i Slováci, ktorí tam — podľahli zákonu prírody a pomaďarčili sa.“

Avšak o ich slovenskom pôvode svedčia okrem miestopisných názvov i mnohé zachovalé slová čistého slovenského rázu, o ktorých už vari ani u samých Slovákov niet slovnej pamiatky, a len podobnosť zvyku poukazuje, že musely byť kedysi majetkom, užívaným nami. Tak na príklad pekný zvyk, panujúci v čas narodenia u Polovcov a majúci u nich slovenské meno „*pozrik*“, odniesli si s Horniakov i mnohé dolnozemske slov. kolonie, ktoré ho teraz znajú pod menom „opáčenje“ „ísť s opáčením“, čo tolko znamená: navštíviť, pozrieť postelkiňu a zavraždiť sa jej zákuskami, vyberanejšími jedlami a pritom poradiť sa z príchodu nového svetobčana. Ďalej stretať u nich slová: *bobaľka*, ktoré je iste staršie, ako naša *bobuľka*, pretože ho máme tak zachované v starom rodinnom mene *Bobaľka*; *baca*, ktoré neskôr prešlo v slovenčine do *bača*, podobne ako tiež u nich nachádzajúce sa formy *paca*, *packa* *bučko* do

pača, pačka, bučko; *bojník* prešiel v slovenčine do *zbojník* a je nepochybne bližší svojmu koreňu, v Šebkovom pochode bulharskom „Šumi Marica“ znám plurálovú formu *войници*, a u Srbov tiež *войник*, *войници*, pravda u nich pochop slova zostal i ďalej, pri vojakovi u nás priberúc predponu *z* stal sa tiež označením človeka vojovného-bojovného, ale v špatnom smysle: ktorý ozbíja. Ale skúmanie slov ktorých je zaiste značný počet, ponechávam odborníkom. Na povšítnutie, ako vecná, bola by ešte mienka neb. Pavla *Križku*, vyslovená v Slovenských Pohľadoch r. 1892, dľa ktorej slovenským ľudom v pradobe boli nie tak severné-hornaté kraje obydlené, ako práve kraje nižšie dolu k dunajskej rovine, kde údajne nachádza sa o veľa viac *prastarých* miestnych názvov slovenských než hore vyššie, a Slováci dľa neho z juhu do terajších svojich obydľí dotiahli pochodom práve vidiekom terajších Polovcov, hore Iplom (rozumie sa i Hronom a Váhom) Šajavou, Hernadom a Bodrogom.

Ale Polovci i čo do povahy a kroja blízki sú Slovákom najmä zvolenským a novohradským. Mužskí nosia na pleciah spádajúce vlasy, v prostred predelené pútcom a s obidvoch strán uší visia im spletené vrkoče. Medzi starými boli fúzy a brada neobyčajnými a aby im nenarástly, veľa ráz si ich od koreňa vytrhávali. I spôsob uväzovania nákrčnej šatky je práve taký u nich, ako u našich sedliakov: uväzujú si ju nie na

košelu pod golier, ale nadeň, na holý hrtan. Gaty nosia široké, košele krátke a často im opeká slnko, pupky ako našim Detvanom alebo Očovayom. Chlapi sú dobráci ale ľahko vzbĺknu hnevom a vtedy vznikajú pranice a tečie i krv, zrovna tak, ako u spomenutých alebo iných zvolenských lazovanov a novohradských osadníkov. Ženy sú svižné, shovorčivé, s priamym, dôveru vzbudzujúcim pohľadom, výraz tvári ich je krotký, solídny, často naívny. Vo všeobecnosti sú ľud chudobný, ale tým sa netrápa, sú dosť rozumní od prírody, veselí a vtipní. Svoju zem a rodnú chyžku veľmi milujú a nevzdali by sa ich za nič na svete, ktorá vlastnosť trefne je opísaná Mikszáthom v besednici „Kráľovnej plášť.“ Všetkou pýchou sedliaka sú kone (viď besednicu „Kone Jana Gélyiho.“) na ktoré netrpia úhany, ale pri tom radi dochovávajú i iný statok. Novotám sú ťažko prístupní — ako robil otec, tak robiť chce i syn a dôveruje len tomu, čo sami vypoznali, preto v hospodárskom pokroku Polovci sú zaostali.

Z tohoto zaujímavého ľudu čerpal *Koloman Mikszáth* látku na prítomné poviedky. A vďačnejšej látky sotva by bol mohol najst inde: „Dobří Polovci“ šmahom priniesli mu toľko úspechu a povzniesli jeho spisovateľskú povest ešte i nad úroveň Jókaiho ktorý ho ináč tvorivosťou, pútavosťou deju a silou i pestrosťou fantázie ďaleko prevyšuje, že stal sa najoblúbenejším spisovateľom doma a čítaným i za hraniciami. (Niektoré jeho práce,

menovite „Dobří Polovci“, preložené sú už do ôsmich rečí.) Prítomným poviedkam pripisuje sa v maďarskej literatúre význam epochálny, nakoľko sa nimi datuje vznik novodobej maďarskej poviedky a narazenie realistického prúdu do riečišťa krásnej literatúry u Maďarov.

Zaiste Kol. Mikszáth patrí medzi významné zjavy v ich literatúre a tým skôr, že u neho niet cudzieho vlivu, nakoľko sa zahraničnou poviedkárskou lektúrou sotva zaoberal. A pokiaľ jeho rodinné spojivá a pôvod zasahujú na Slovensko do Brezna, Turopoľa, Vlkanovej a i samé jeho rodisko leží na slovenskom rečovom rozhraní v *Sklabine* v Novohrade, tak tiež i študoval v Štiavici tedy nám Slovákom, ač maďarsky písal, je predsa blízky; zná dosť dobre náš ľud, a jeho práce hemžia sa slovenskými týpami, menami, výrazmi, zvratmi a porekadlami, ktoré nemálo prispely k spomínanej „originálnosti“ Mikszáthovej reči. Zo slovenského ľudu čerpal „Slovenských rodákov“ „Dáždnik sv. Petra“, „Lohynskú zelinu“, „Strašidlo v Lubovni“ a viac iných drobnejších poviedok.

„Slovenských rodákov“ svojho času slovenská kritika prijala chladne ba s ohrazením sa proti nim (Vid' Slov. Pohľady r. 1881. str. 575), náhlady sa ale potešiteľne zmenily, a pred niekoľkými rokmi spomenuté dielo vyšlo i v slovenskom preklade, ako príloha Národných Novín (Románová biblotéka roč. II. č. 6).

Pri čítaní Mikszáthových diel čitateľovi nepochybne zapáča sa ani nie tak poviedky

zo slovenskej látky, ako práve „Dobří Polovci“, tieto drobné beznárodné rozprávky, z ktorých každá o sebe verne zobrazuje kus života týchto prostých sedliackych ľudí, a to práve v tých momentoch jeho prejavu, ktoré oči obyčajného smrteľníka riadne prepasú a zachytiť ich môže iba ostrý zrak umelca, z pera ktorého potom vidíme, že smysel a sporiadanosť života neumelých ľudí zakladá sa práve na týchto ťažko postihateľných prejavoch a že ani u nich neni nič nahodilé, ale prýšťa sa z odôvodnených vnútorných pohnútok a príčin. A ponevác pôvodca prítomné poviedky docela proste, bez akéhokolvek výpočtu na efekt, bez nervóznej sensitívnosti alebo premrštenosti citu maluje, tým sú ony chutnejšie a lahodiace krásocitu čitateľa.

Pred Mikszáthom maďarským literátom až na nepatrné výnimky nebol milý sedliacký ľud a poviedky písané z ľudu, boly úplne bez lásky k nemu, najviac ak im slúžil za podmet k nejakej labužníckej idylle, romantickému blúzneniu alebo nevkusnému pochlebovaniu a jalovo-bombastickému vyvyšovaniu maď. rassy. Mikszáth neštítal sa spotených, hnojnými vidlami narábajúcich sedliakov, a na svetlo vyniesol pod grobovatou halenou skryté, neznáme zlaté srdcia a skvostné povahy, povznesúc a zvečniac nezmateľne maď. sedliaka. Akoby z úkrytu, plný obavy a neistoty díval sa z počiatku, či to, v čom on má zalúbenie a čo vždy vedelo uchvacovať jeho ducha, páčiť sa bude i maďarskej verejnosti. Mnoho

ráz bol sklamaný — verejnosť naproti prácam neznámeho mladého spisovateľa a naproti jeho dedinským dievčatkám opálenej tvári, nesúcim batôžek, i naproti šuhajom, plieskajúcim bičami, zostala chladná a okrem iných drobnejších tvorieb i dva naraz vyšlé sväzky jeho „Poviedok“ z r. 1874 zostaly nepovšimnuté. Občas zamĺkal znechutený. Ale tehotný duch nedal mu pokoja, písal znovu a znovu celou silou svojho pozorovacieho talentu. Zdalo sa, že už ani nie tak pre obecenstvo chce písať ako z potreby, pre seba. Z prác a z hlasu jeho viala zvláštna teplota a živosť — obecenstvo počalo si pretierať oči. Postavy boli nezvyklé, ale na nich bol svodný pel nedotknutého ovocia. Pomaly im uvykalo a niekedy venovalo už i malú pozornosť. Až prišli r. 1881 „Slovenskí rodáci“ a spisovateľovi vydobily uznania. V nich stretáme sa ešte s umelkovaným, docela ešte nie ustáleným humorom a so strečkujúcim originalismom. Vidieť, že nevšímavosť obcenstva pôvodcu tu i tu predsa mylí a snaží sa vzbudiť pozornosť, hoc i na úkor pravdivosti a na úkor svojho realistického umelectva i na vrub slovenského ľudu. Vybáji postavy, život, a duše neprírodné, u Slovákov nejestvujúce a tak logicky ako i psychicky nemožné. Len tak mohol sísť na nepravé scestie a charakterizovať lásku medzi našim ľudom docela absurdne, že je akosi úplne odlišná lásky iného sveta, divná a bezfarebná, že mládenec u vrchola ľúbostného roztúženia, keď už má odzneť žhavý

bozk, náhle opustí dievčinu, lebo mu vyhaslo vo fajke a ide si ju napchať.(1) Úmyselného záškodníctva, takého, aké na pr. sa nachádza u Viktora Rákosiho voči nám, u neho niet, lebo ináč nebol by vytvoril v tej samej knihe obrazy tomuto sa docela protiviac, zrovna úchvatné, ktoré by ku cti slúžili i slovenskému spisovateľovi.

Po vydaní Slovenských rodákov Mikszáth uspokojený s novou chuťou vhlbil sa do svojich predmetov, a čím sa im lepšie prizeral, tým väčšmi ich obdivoval i on sám a stále nachádzal v nich nielen mnoho zaujímavého, ale boly pre neho i zábavkou, v ktorej stihol sa vykristalisovať i jeho humor a zrak postihovania zjasniť. Ale i pred tým zjasneným, čiste vnímavým zrakom často nepochopiteľným a záhadným zostávalo ľudské srdce. Koľká v ňom smes citových protív a nesrovnalostí! A predsa niet a ani nikdy netrpí appelláty — človek je mu daný na pospas, ako nevolný nástroj, odkiaľ pochádza i najviac ľudského nešťastia. V moci vlastného citu ľudia často chybia a zhrešia. Ale Mikszáth predsa jednak miluje i poblúdilých i nevinných a nepostavuje sa ako sudca medzi nich; veď nemohli konať ináč, ako konali, pretože nie vždy z vlastnej moci vznikajú popudy ani nie z vlastnej vôle boli takými, akými nemali byť. (Takéto stanovisko zaujíma asi i v krásnej rozprávke o Neznabožskom Filčíkovi.) Nevolnosť človeka ho tu i tu dojme na chvíľku, ale náhle mu prichádza na pomoc jeho humor, ktorý povznesie ho nad všetky

životné trampoty a i nad samé ľudstvo, sháňajúce sa za titernosťami a považujúce malé veci za nesmierne veľké a každé svoje konanie za veľmi vážne a dôležité — a on trvalejšieho nešťastia nikdy nepocíti. Šťastný spisovateľ, ktorý vládne takýmto humorom!

A veselosť zdravého humoru Mikszáthovho razom prechádza i na čitateľa, ktorý nebadane zaujíma i jeho vyššie stanovisko a chutne sa smeje a zabáva na postavách, ktorých obdivovateľom, ako vyššie spomenuto, s nami je i sám spisovateľ. Všetky vynikajú stručnými črtami a bezprostrednosťou: pohybujú sa popred nás, ako dobrí naši známi, vidíme im sami do srdca a duše, bez jakéhokoľvek spisovateľovho professorského poukazovania a jakýchkoľvek poznámok a výkladov: ich činy, ich konanie a spôsoby vysvetľujú nám všetko. A či možno ľudí lepšie predstaviť a poznať, ako z ich vlastných činov, ktoré sa dejú pred našimi očami?

Večná škoda, že spisovateľ mal slabú stránku: nevedel sa ubrániť politickému víru a jednostrannosti. Už za divokého režimu tisakálmanovského, pripravivšieho nás o všetky kultúralne ústavy, býval ablegátom. Úlisný Tisza občankal si úplne talentovaného spisovateľa, získajúc ho i k žurnalistickému stolu svojho vládneho orgánu. A tu sa stalo asi to, čo i v prípade Nerudovom: Mikszáth pozdvihol maď. žurnalistiku, noviny skvelý sa jeho „Karcolatami“ a článkami, avšak na škodu umelca a krásnej literatúry. Priazeň a dosť

úzke priateľstvo vysokého hodnostára Mikszáthovi, poslámu z prostého malozemanského rodu, nemálo lichotily, a snáď viacej mimovoľne, ako samochtiac stával sa prívržencom jeho smeru. Ako činný politik pri štátospráve účasť nebral, i ablegátstvo bolo mu len vedľajším dielom. A pretože postrádal popularity ako aktívny politik, bolo mu treba stále starať sa o naklonenie si priazne vládneho náčelníka. Takto mal vzniknúť i román „Dobýjanie Bystrice“, ktorý je literárne pomerne malej ceny ale tým charakteristickejší vzhľadom na časy, prevrátené najslepejším šovinismom. A ten samý cieľ mal i almanach „Moji vrstovníci“, vyšší počas nastúpenia vlády Štefana Tiszu, a ktorý je vlastne sbierkou jeho žurnalistických „Karcolatov“. Takéto počínanie môže byť, a zaiste aj je, len vecou politickej morálky, ale my Slováci sťažovať si na Mikszátha nemáme príčiny, lebo v podstate on sám nám neuškodil nikdy. Ba občas, vymaniac sa zpod vlivu nám zaťate nepravného okružia, býval dosť spravodlivý voči nám a národnostiam vôbec. Švihal, posmeškoval svevolnosť a výčiny stoličných a okresných panákov a rozličných na našich stranách paratiacich šabličkárskejších dobrodruhov a džentríkov: poukázal na nesmyselnosť šialeného pomaďarčovania obecných mien, a to práve pri pomaďarčení názvu svojho rodiska, Sklabinej, ktoré mu bolo vždy drahé, a spolu s Fr. Herczegom ozval sa proti postaveniu pred súd Rumunky Vladovej.

Ináč riad spoločenský a iné veľké otázky a záhady ho netrápily a prešmykoval sa cez ne naveky s humorom. Na čo by to aj bolo, trápiť sa, či nie je malý a nezostane vždy takým ľudský rozum naproti istým veciam? Hľa, kto môže vyzpýtať a vypozať tajomné Božstvo? Človeku tu zbýva len viera. A ponevác — vtipkuje — Bohu stačilo, aby z rebra stvoril mužovi ženu, prečo by nestačilo, aby si človek zobrazil Boha v ľudskom oku? Aká to titánska myšlienka drobných ľudí: Boh — v oku, ktoré všetko vidí, všadiaľ vnikne!... Ba nestaval sa do odporu ani proti povere: Kto verí, že v celom svojom živote bude šťastný len tak, keď sa sosobáši pod starým, daždníkom, židom pohodeným („Daždník Sv. Petra.“), alebo že sa uzdraví dotknutím sa ho — nechže si verí, nezavracať ho a neprekážať mu: viera ho uzdraví! Silná, nepochybujúca viera — to je to hlavné, to je skutočná zázračná moc i u neho, práve tak ako u Björnsona („Nad našu silu“).

Zaznačenia hodné o Mikszáthovi je ešte i to, že proti mladým literárnym prúdom, takzvaným „holnapistom“, ichž prvým predstaviteľom je poet Ady Endre, v politike ale nám dobre známy Jászi, zaujal stanovisko dôstojné vážneho spisovateľa, on jediný nedal sa uchvátiť klamným predsudkom maďarskej spoločnosti — a zastal sa mladých literátov, úplne im dôverujúc a posmelujúc ich k ďalšej vytrvalej činnosti. Kto sa pamätuje na jeho

slová, uverejnené v Az Ujságu,*) mimovoľne musí si pripomenúť i zlaté slová nášho velikeho pevcu Hviezdoslava, vyšlé u nás, ak sa nemýlim z príležitosti vydania malého sväzöčku veršov Kraskových, „Nox et solitudo“:

„Nové zvuky počujem,
svieže tóny, zvonné hlasy!...

Teším sa a radujem
ako decko...

Spievajte! vyvolám, spievajte len:
jaro je vaše, hej! váš je i deň,
toho kvet, tohto svet...
cítim, vidím;
nezávidím!...

Uznávam mladosti práva:
pomyslu svobodu, panenstvo citu,
nedotknutosť samobytu...

---

*) V rečenom článku Mikszáth medziiným o pohybe mladých literátov píše takto: »Lutoval by som, keby nebolo tohoto pohybu. Netreba mu prekážať ale podporovať ho. Stagnacia je hľivenie. Hybnosť znamená život, čerstvú bystrinu, ktorá sa pohla odnekiaľ niekam, aby snáď udržovala voľakedy i ťažké lode. Z každého myšienkového hnutia povstať môže len dobré a nie ináč ani z hnutia mladých spisovateľov. Že považia doterajšie veličiny? Iba tie nepravé môžu považovať. Že pošliapu terajšie umelecké formy? Parom aby pobral formy, čoby ich nepošliapali. Na toto majú konečne prirodzené právo. Veď staré formy nemožno im pozemnoknižne poručiť. Nové talenty nepochybne môžu rozšliapať staré formy a uviesť nové, ale nové formy nemôžu nikdy rozšliapať staré talenty. Noví panovníci svoj obraz razia na bežné mince, ale naproti dukátom bývalých panovníkov i ony sú len vtedy toľko hodné, keď i toľko vážia». (O tom, ako niet čo obávať starých: Aranya, Petőfiho, Jókaija atď. pred mladými, trefne dôvodí:) «Svieca vytisla kahanec, sviecu plyn, plyn elektrina ale slnce zato ešte vždy svieti, ačkoľvek ono je zpomedzi všetkých najnemoďnejším svetidlom.»

Márné pravíl primerenie:
mládnik, jak mu lúbo, ženie,
svojim smerom,
s iným perom...

Spievajte! čopriam, i na zvláštny spôsob.
Povodňou po svete valia sa prúdy
duchovné: z hlbokých vrství tam hrudí.
zo strmých brál čiel zas totu;...
každá doba ťaršená je
každý vek sa ináč modlí...

Zahorte! stuhnite, turične plamä!
pohnite, dvihnite balvanom zeme,
perlou že v zázračnej ducha zhrá čaši!...

Nedbám: staré hradby stecte,
kde sa hlivie abo drieme
pri pohodlí
mátohami straší;

heslám planým „hyšta!“ recte,
pokrytstva, prajem si, pokáchte modly...
(beztak skydne, čo je z hlíny);
z trosiek tak svet složte iný,
len ak lepší, len ak krajší,
nie slabochov slátaniny... «

(Výtah z „Dozvukov“ Slov. Pohľ. 1909 str. 595/596).

Mikszáth stal sa obetou absurdných zpiatočnicko-stavovských volieb: zabila ho namáhavá kortešačka volebným okresom marmaroš-szigetským, kde vystupoval ako kandidát vyslanectva. Ale na hanebných pomeroch to pranič nezmenilo, volebná reforma neni nastolená u nás, ešte ani dnes po roku. Úbohý Mikszáth, jaká tvoja cena — v Uhorsku geniusa zabíja politika.

V Padinej, 30. júla roku 1911.

Prekladateľ.

OBSAH:

	Str.
· Vdovstvo Žofie Timárovej	3
· Čižmičky	8
· Podlžnosť Anny Bedovej	14
· Kone Jana Géliho	20
· Román dvoch majerov	27
· Štastie Paľa Szűča	32
· Neznabožský Filčik	38
· »Kráľovnej plášť«	51
· Zázrak na Bádi	61
· Deti	68
· O pekných vlasoch Pérovských dievok	74
· Kam zmizla Magdalena Gálovská.	80
· Bývalé Baranča	90
· Gózonská Panna Maria	100

Doslov prekladateľa	Str. 109

U Kníhtlačiarskeho účastinárskeho spolku

— v Turčianskom Sv. Martine —

dostať nasledujúce knihy:

Robinson Crusoe. Dľa Gräbnera spracoval A. Sokolík. Cena 1 kor. 40 hal., poštou 1 kor. 60 hal.

Malkotenci. Historická povesť od Sam. Tomášika. Cena 50 hal., poštou 60 hal.

Žarty a rozmary. Od G. K. Laskomerského. S podobizňou spisovateľovu. Cena 60 hal., poštou 70 hal.

Valgatha. Historická povesť z dejov uhorských XV. stoloetia. S podobizňou spisovateľovu. Cena 90 hal., poštou 1 koruna.

Matúš Trenčiansky. Román zo 14. stoloetia, z doby dejstvovania slávneho bohatiera Matúša Trenčianskeho, pána Váhu a Tatier. Cena 60 hal., poštou 65 hal.

Rozpomienky a kresby. Od Pavla Kuzmányho. Cena 60 hal., poštou 70 hal.

Jedlovský učiteľ. Povosť zo života Slovákov. Napísal Mikuláš Št. Ferienčík. Cena 70 hal., poštou 90 hal.

V skutočnej službe. Povosť. Napísal I. N. Potapenko. Preložila Bohdana Škulíety. Cena 1 kor. 80 hal., poštou 2 kor.

U Kníhtlačiarskeho účastinárskeho spolku

== v Turčianskom Sv. Martine ==

dostať nasledujúcu knihu:

Ludová zdravoveda. =

Napísal Dr. V. Šrobár, =

praktický lekár v Ružomberku.

Obsahuje 396 strán 8° a nachádza sa v nej 86 rozličných vyobrazení.

Broširovaná K 3.60, viazaná K 4.50.

O všetkých otázkach, patriacich do nauky o zdraví, pojednávajúca kniha je nasledujúceho obsahu:

Predmluva. I. O vzduchu. II. Odev a šatstvo. III. O vode. IV. O pôde. V. O výžive a pokrmoch. VI. Príbytok. VII. O osvetľovaní. VIII. Pochovávanie mŕtvych. IX. Deti a škola. X. O práci. XI. O nákazlivých chorobách. XII. O pohlavnej dospelosti a o pohlavných nemociach. XIII. Prvá pomoc pri úrazoch. XIV. Stavy bezvedomia. XV. O otravách.

Vydaním tejto knihy doplnená je slovenská literatúra spisom pre každého významným a tak dúfame, že ctené slovenské obcenstvo ju s radosťou prijme.

Pospolité Čítanie.

Sošit I. SLOVENSKÉ MEMORANDUM ROKU 1861. Napísal Jozef Škultéty. Strán 58 8°. Cena 40 halierov.

Sošit II. MICHAL M. HODŽA. Napísal Julius Botto. Strán 66 8°. Cena 50 halierov.

Sošit III. ZDRAVOTNÍCTVO V RODINE. Napísal dr. Jozef Burjan. Strán 45 8°. Cena 40 hal.